

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra veřejného práva

Základní principy procesů aplikace práva

Bakalářská práce

Basic principles of law application processes

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Tryzna Jan Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Marek Klouček

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne

.....

Marek Klouček

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu práce panu doc. JUDr. Janu Tryznovi, Ph.D., za věnovaný čas, připomínky i rady a za odborné vedení, kterými mi velmi pomohl při psaní mé bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá základními principy procesů při aplikaci práva. Práce je rozdělena na čtyři části. První část se zabývá samotným procesem aplikace, jeho metodami a stádií. Ve druhé kapitole je výčet obecných principů a principů trestního a správního práva, společně s rozdílnostmi a prameny právních principů. Třetí kapitola se zabývá argumentací v průběhu aplikačního procesu a interpretací právních principů a právního řádu spolu s jejich metodami a přístupy. V poslední kapitole se nachází nález, judikatura ústavního soudu, která slouží jako praktický příklad využití a důležitosti právních principů v aplikačním procesu a jejich váhy při vydávání soudního rozhodnutí.

Klíčová slova

Právní principy, aplikační proces, právní argumentace, interpretace, právní zásada, právní řád

Annotation

This bachelor thesis deals with the basic principles of law enforcement processes. The thesis is divided into four parts. The first part deals with the application process itself, its methods and stages. The second chapter lists the general principles and principles of criminal and administrative law, along with their differences and sources of legal principles. The third chapter deals with argumentation during the application process and the interpretation of legal principles and the rule of law, together with their methods and approaches. In the last chapter there is a finding, the case law of the Constitutional Court, which serves as a practical example of the use and importance of legal principles in the application process and their weight in issuing a court decision.

Keywords

Legal principles, application process, legal argumentation, interpretation, legal principle, legal order

Obsah

Úvod	1
1 Obecně k aplikaci práva	3
1.1 Metody aplikace práva a jejich úloha.....	3
1.2 Podstata aplikace práva	4
1.3 Aplikační proces.....	5
1.3.1 Druhy procesů aplikace práva	6
1.3.2 Jednotlivé formy aplikace práva	7
1.3.3 Stádia aplikačního procesu	8
2 Zásady aplikace práva.....	11
2.1 Dělení právních principů.....	11
2.2 Obecné právní zásady	12
2.2.1 Princip spravedlnosti	13
2.2.2 Princip neminem laedere.....	13
2.2.3 Princip rovnosti před zákonem	13
2.2.4 Princip demokratismu a humanismu.....	14
2.2.5 Princip právní jistoty	15
2.2.6 Princip iura novit curia.....	16
2.2.7 Princip in dubio pro reo	16
2.2.8 Princip ne bis in idem	17
2.2.9 Princip lex superior derogat inferiori	18
2.2.10 Princip lex specialis derogat generali	18
2.2.11 Princip lex posterior derogat priori.....	19
2.3 Právní principy trestního práva.....	19
2.4 Principy (zásady) trestního práva hmotného	19
2.4.1 Zásada teritoriality.....	19
2.4.2 Zásada registrace	20
2.4.3 Zásada personality.....	20
2.4.4 Zásada ochrany a univerzality	20
2.4.5 Subsidiární zásada univerzality	21
2.4.6 Zásada zákonnosti	21
2.4.7 Zásada subsidiarity trestní represe	21
2.4.8 Zásada humanismu trestů	22
2.5 Principy (zásady) trestního práva procesního.....	22
2.5.1 Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů	22
2.5.2 Zásada hospodárnosti.....	23
2.5.3 Zásada přiměřenosti	24

2.5.4	Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů	25
2.5.5	Zásada práva na obhajobu.....	25
2.5.6	Zásada oficiality	26
2.5.7	Zásada legality.....	26
2.5.8	Zásada obžalovací	27
2.5.9	Zásada vyhledávací	27
2.5.10	Zásada zjišťování skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti	28
2.5.11	Zásada bezprostřednosti a ústnosti.....	29
2.5.12	Zásada presumpce neviny	29
2.5.13	Zásada volného a formálního hodnocení důkazů	30
2.6	Právní principy správního práva.....	31
2.6.1	Zásada zákonnosti.....	31
2.6.2	Zásada smírného řešení	32
2.6.3	Zásada rovnosti stran a nestrannosti.....	32
2.6.4	Zásada proporcionality.....	33
2.6.5	Zásada písemnosti a ústnosti.....	34
2.6.6	Zásada dvoustupňového řízení	34
2.6.7	Zásada oficiality a dispozičnosti	36
2.6.8	Zásada ochrany práv nabytých v dobré víře.....	36
2.6.9	Zásada materiální pravdy a volného hodnocení důkazů	37
2.7	Některé rozdílnosti a podobnosti principů správního a trestního práva	38
2.8	Prameny právních principů.....	40
3	Některé metody argumentace a interpretace při aplikaci práva.....	42
3.1	Vybrané metody právní argumentace.....	44
3.2	Vybrané metody právní interpretace.....	45
4	Praktické příklady užití právních principů při aplikaci práva	46
	Závěr.....	51
	Seznam použité literatury	54

Úvod

Právo, jeho zásady a v konečném případě i aplikace, prostupuje celou existencí lidské společnosti, a to už od dob antiky. Normy regulovaly společenské vztahy, přecházely z generace na generaci a postupem času se vyvíjely. Tyto normy byly převážně nepsané, jednalo se především o normy náboženské, mravní nebo zvykové. S tím, jak šel historický vývoj společnosti, se rozvíjelo i právo a právní principy se mnohem více začaly podílet na regulaci vztahů ve společnosti.

V dnešní moderní společnosti je na právní řád pohlíženo jako na cílevědomý, vyvážený normativní systém, který by měl zajišťovat celistvost společnosti. Také by měl být užitečným nástrojem cílených a nutných změn ve společnosti a řešením sociálních konfliktů v různých odvětvích. Normativní právní systém představuje nejvýznamnější nástroj vytváření, změn a regulace vztahů ve společnosti. Vedle klasického právního systému se do společenských vztahů a právních principů promítají i jiné mimoprávní systémy a principy, které jsou s právním systémem provázány a mají svůj podíl na jednání i chování jednotlivců.

Běžný právní systém má oproti neprávním systémům výhody zejména ve specifčnosti charakteru právních norem, které jej tvoří. Hlavní výhodou těchto právních norem je, že jsou obecně závazné a vztahují se na neurčitý počet případů stejného právního druhu. Tyto normy jsou po jejich aplikaci vynutitelné státem. Díky této své vlastnosti jsou právní normy nejvýznamnější nástroj pro regulaci společenských vztahů, a to nejen ve fázi své účinnosti a aplikace, ale již v moment vzniku. Někdy však mohou nastat konfliktní situace, které ztěžují či zabraňují realizaci. Proto je důležitý proces aplikace práva, který má, stejně jako všechna odvětví práva, své zásady aplikace a argumentace při jejich užívání.

Tématem mé bakalářské práce jsou principy aplikace práva v různých případech. V úvodní části práce se zaměřím na aplikaci práva a jeho proces v obecné rovině. Poté se budu věnovat různým druhům zásad při aplikaci práva jak v rovině obecné, tak specifické, a to zejména v případě správního a

trestního práva procesního i hmotného. Mým cílem je vysvětlit jejich myšlenku a význam při samotné aplikaci práva. Dále bych rád upřesnil prameny těchto zásad a následně přiblížil některé metody, teorie argumentace a interpretace při aplikaci práva a jeho zásad, fungování principů v právním řádu a na závěr bych se pokusil na vybraných příkladech demonstrovat praktické užití právních principů při procesu aplikace práva.

1 Obecně k aplikaci práva

Abychom se mohli podrobněji zabývat aplikací práva a jeho jednotlivými zásadami, je nutné si nejprve určit, co znamená pojem aplikace práva, v jakých případech probíhá a co je jejím cílem.

V té nejzákladnější rovině můžeme aplikaci práva chápat v širším slova smyslu jako používání práva kýmkoliv pro regulaci jednotlivých společenských vztahů nebo utváření interních normativních právních aktů. V užším slova smyslu mluvíme o aplikaci práva zejména ze strany orgánů veřejné moci, při které dochází ke shrnutí skutkové podstaty určité věci pod abstraktní právní podstatu. Výsledkem jsou individuální právní akty.

1.1 Metody aplikace práva a jejich úloha

V oblasti aplikace práva existují dva význačné problémy, které spolu souvisí. Prvním z problémů je vytvoření definice práva jako takového, respektive popis jednotlivých prvků, které k němu mají vztah. Druhý problém spočívá ve způsobu realizace práva, obzvláště metod jeho aplikace. *„Bylo by snad možné namítnout, že to není, že právo se vyvíjí stejně, jako se vyvíjí společnost, stejně jako se vyvíjí a prohlubuje lidské poznání a tím pádem se mění i způsoby výsledků lidského poznání, tj. v tomto případě metody aplikace práva.“*¹ Různé právní principy, teorie či metody jsou vytvářeny a někdy uváděny do praxe, byť i jen částečně. Účelem jejich zavádění je snaha o vytvoření správného modelu práva a vymezení správných pravidel jeho užití v praxi. Vytváření nových metod aplikace nebo proměna stávajících se děje na základě kritiky aktuálních metod aplikace práva a jedná se o pokus vytvořit lepší či správnější systém. Jedním z nejdůležitějších hledisek je dosažení cíle. Od tohoto se odvíjí ostatní aspekty jako je správnost postupu či volba metody. Ve spoustě oblastí lidského jednání není příliš spor o správnosti sledovaného cíle a toto stejné platí i v postupu k cíli. Jenže nalézt odpověď na to, co je

¹ TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Praha: Auditorium, 2010. Studie (Auditorium). ISBN 978-808-7284-018.

správné, je obtížné, zejména v obecné rovině, a proto v některých dílčích případech dojde ke sporu o správnost, zejména v případech, které jsou složité na posouzení z hlediska jejich možných rozhodnutí. Hodnocení každého přístupu k právu a metod jeho aplikace má své opodstatnění v souvislosti s cílem, který je sledován, a také v souvislosti s aktuální situací, během které je právo používáno. Aspekty, které hrají roli při posuzování, jsou doba, ve které jsou posuzovány, okolnosti, které v té době nastaly, a velkou roli hraje také politika, státní zřízení a právní režim daného státu, protože v různých společnostech se utváří systém a právní regulace, které vyhovují celé společnosti nebo její části nejvíce.

1.2 Podstata aplikace práva

Jak již bylo řečeno výše, jednou z podstat aplikace práva je regulace společenských vztahů a vytváření linií při jeho tvorbě. Kromě tohoto je třeba si ujasnit i pojem aplikace práva, protože jím můžeme popsat vztahy mezi definicí a prvky práva.

„Aplikací práva se bude rozumět použití obecných právních standardů na určitý konkrétní případ, tj. na právně relevantní děj či objektivně nastavší právně relevantní skutečnost, jejichž výsledkem je vyvození právních důsledků této skutečnosti či děje, a to ve formě autoritativního rozhodnutí, které pro subjekty právního vztahu představuje závaznou úpravu jejich vzájemných práv a povinností.“² Podstatou je tedy princip nadřazenosti a podřazenosti (subsumpce) právně relevantních skutečností zkoumaného případu a z toho vyvození určitých závěrů formou autoritativního rozhodnutí.

V tomto případě se však nejedná o prostý mechanický proces, za který se považuje subsumpce skutkových okolností pod právní pravidlo. Subsumpcí, kterou zde mám na mysli, je porovnání, zhodnocení a užití všech relevantních okolností, ať už právního či neprávního charakteru, se všemi relevantními standardy, jakož i jejich porovnávání mezi sebou. Subsumpce zahrnuje

² TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Praha: Auditorium, 2010. Studie (Auditorium). ISBN 978-808-7284-018.

podřazení jednoho či více právně relevantního standardu pod jiný, a to i se zohledněním metodologických pokynů a pravidel. V širším slova smyslu zahrnuje spoustu procesů, které jsou spolu provázané, vzájemně se ovlivňují a doplňují.

V procesu poznávání je důležité se zaměřit na dvě hlavní skutečnosti, a to na poznání skutkového děje a na nezbytné poznávání. První skutečností se rozumí poznání skutkového děje a stavu, který má být subsumován pod nějaké právní pravidlo, jde tedy o velmi složitou záležitost.

Druhá skutečnost zahrnuje poznávání právních pravidel a jejich následnou interpretaci. Nejdříve je třeba zaměřit se na skutečnosti a jednotlivé aspekty skutkového děje, a poté určit právní pravidlo, pod které se daný skutkový děj zahrne. Dále přichází fáze procesu hodnocení všech nashromážděných relevantních informací a prvků a závěrečné sestavení jejich síly a důležitosti jako podklad pro vydání rozhodnutí. Nakonec přichází na řadu rozhodovací fáze, ve které se vydá rozhodnutí. Toto lehké nastínění stadií aplikace práva jsem zvolil kvůli následující podkapitole, kde se budu aplikačnímu procesu věnovat podrobněji.

1.3 Aplikační proces

Na aplikaci práva pohlížíme jako na formu kvalifikovaného procesu realizace práva, kterou uskutečňují orgány veřejné moci. Podstatou tohoto procesu je rozhodování o právech a povinnostech za pomoci a užitím právních norem hmotněprávních a procesních. Toto rozhodování náleží především soudům, ale i jiným orgánům veřejné moci státní i nestátní povahy. K průběhu a úspěšnému dosažení cíle procesu aplikace nějakého práva (vydání individuálního správního aktu) je třeba odpovědět a zabývat se dvěma druhy otázek:

- „*Faktické (skutkové) otázky (quaestiones facti) – zjišťuje se přímým vnímáním a dokazováním*

- *Právní otázky (quaestiones iuris) – podle jaké právní normy (právních norem) se případ posoudí“*³

1.3.1 Druhy procesů aplikace práva

*„Všechny druhy aplikačních procesů mají formu autoritativní aplikace práva, lze je však zařadit i do objektivní aplikace práva, jelikož kompetentní orgány státní moci delegované k aplikaci nejsou subjekty povinnostními.“*⁴

Můžeme tak rozlišit hlavní druhy procesů aplikace práva:

- 1) **Občanské řízení soudní** (civilní řízení) – Tento druh řízení je upraven občanským zákoníkem a rozhoduje o právech subjektů. Převažuje zde kontradiktorní typ řízení.
- 2) **Trestní řízení** – Upraveno trestním řádem a dělí se na pět stádií, přičemž právní principy se promítají po celou dobu řízení a mají veliký význam, jelikož jejich porušení nebo nedodržení by vedlo k porušení práv některé ze stran a rozhodování by se potýkalo se zbytečnými obstrukcemi.
- 3) **Správní řízení** – Řízení je upraveno správním řádem, avšak v řadě případů se používají konkrétnější a speciální zákonné předpisy (např. celní řízení, daňové řízení). Rozhodčím orgánem v tomto řízení je správní orgán (orgán veřejné moci). Na tento fakt můžeme pohlížet jako na negativní, protože aplikaci práva zde provádí subjekty bez patřičného právního vzdělání (v porovnání se soudci), a to může mít určitý vliv na kvalitu posouzení a vydané rozhodnutí.
- 4) **Řízení před ústavním soudem** – Řízení je upraveno velkým rozsahem norem, zejména Ústavou, interními předpisy, již dříve vydanými

³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-807-3804-541. Strana 183.

⁴ VYKOUKAL, Petr. *Stadia aplikačního procesu* [online]. Brno, 2012 [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/vx87u/BP_Stadia_aplikacniho_procesu.pdf. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Doc. JUDr. Jaromír Harvánek, CSc.

rozhodnutími a také uvážením a interpretací daného problému vydaného soudem samotným. Je důležité zmínit, že v tomto druhu řízení se ne vždy jedná o aplikaci práva. Příkladem řízení před ústavním soudem, kdy dochází k aplikaci práva, jsou např. řízení o platnosti volby poslance nebo senátora či ústavní stížnost.

- 5) **Některé zvláštní typy řízení** – Existují i některé typy řízení, při kterých dochází k aplikaci práva. Takovým řízením může být konkurzní řízení a insolvenční řízení.

Jsou i případy, kdy se daná věc může zdát jako řízení, při němž se uplatňuje aplikace práva, ale není tomu tak. O proces aplikace práva nejde, když nerozhoduje orgán veřejné moci. I v případě, že zde vystupuje orgán veřejné moci, je potřeba odlišit proces aplikace práva od procesu jeho tvorby. Nejde o něj ani při vlastní řídicí činnosti (vydání interních předpisů) orgánu veřejné moci v rámci jednoho institutu nebo v případě některých rozhodnutí správních úřadu, např. vydávání dopravních předpisů. V poslední řadě není procesem aplikace práva ani přezkum zákonnosti rozhodnutí, ve kterém se zkoumá pouze právní stránka rozhodnutí.

1.3.2 Jednotlivé formy aplikace práva

V předchozí podkapitole jsou vymezeny orgány, které při své funkci provádí aplikační proces. Dále je můžeme rozlišit podle jednotlivých forem. Tato kapitola je tedy zaměřena na jednotlivé formy aplikace práva a přiblížení jejich podstaty.

- 1) **Neautoritativní aplikace práva** – Aplikaci práva často provádí jakékoliv subjekty v nějakém právním vztahu. Je to aplikace práva subjektem daného právního vztahu, který často nemá potřebnou znalost objektivního práva. Za účelem aplikace práva si k sobě často bere osobu znalou a potřebné informace si vyhledává v odborné právní literatuře. Proto tento způsob není v širším slova smyslu tak významný.

- 2) **Autoritativní aplikace práva** – Tato forma aplikace práva vychází z definice pro aplikaci práva. To znamená, že se na ni díváme v užším slova smyslu. Jde o proces, kdy o konkrétních subjektivních právech a povinnostech fyzických či právnických osob rozhodují orgány veřejné moci. Proces je spojen s posuzováním již existujícího právního vztahu. Výsledkem autoritativní formy je vydání aktu aplikace práva – individuální právní akty. Autoritativní formu aplikace práva můžeme též chápat jako jeden ze způsobů tvorby práva.
- 3) **Subjektivní aplikace práva** – Subjektivní aplikaci práva může provádět každý povinností subjekt. Abychom mohli aplikaci práva považovat za subjektivní, nesmí při ní vznikat akt aplikace práva a subjekt, který právo aplikuje, musí být shodný se subjektem povinnosti.
- 4) **Objektivní aplikace práva** – Pod pojmem objektivní aplikace se rozumí buď autoritativní aplikace, která je uskutečňována kompetentním orgánem podle právního řádu, nebo neautoritativní aplikace, kterou vydává subjekt, jenž není delegován k vydání aktu aplikace práva a není také subjektem povinnosti.

1.3.3 Stádia aplikačního procesu

V této poslední podkapitole se lehce pokusím nastínit jednotlivá stádia aplikačního procesu a alespoň v teoretické rovině popsat a vypsát zásady, které v jednotlivých stádiích figurují. Konkrétněji se těmto zásadám budu věnovat a více je rozeberu v následující kapitole.

- 1) **Zjišťování skutkového stavu** – Jde o první stádium, ve kterém se zjišťuje skutkový stav věci, a to prostřednictvím dokazování. Tento fakt, vede k prvním dvěma zásadám. První zásadou je zásada volného hodnocení důkazů, která se v tomto případě váže na orgán aplikující právo, a ten důkazy hodnotí jednotlivě a v různých souvislostech. Kdežto druhou, protikladnou zásadou je zásada formálního hodnocení důkazů, která znamená, že důkazy jsou předem rozděleny do skupin.

Další zásada, která souvisí s dokazováním, je zásada, která se nazývá **iura novit curia** (soud zná právo). Tato zásada vymezuje hranice toho, co je pro soud obecně známá skutečnost a co je známé, nebo by mělo být známé, z povahy věci či postavení orgánu, který právo aplikuje, a tudíž co není třeba dokazovat.

Také bych rád v této souvislosti zmínil některé zásady, které se v různých typech řízení liší. První zásadou, která je markantně rozdílná je zásada **in dubio pro reo** (v pochybnostech, ve prospěch obžalovaného), která hraje významnou roli v trestním řízení. V civilním řízení tato zásada neplatí a spíše se hledí na určité prvky formální pravdy, kdy postačí jen pravděpodobnost toho, že to je pravda. Spíše se hledí na zásadu projednací – soud ukončí řízení v okamžik, kdy došlo k projednání toho, co mu jednotlivé strany předložily, a toho, co mělo být projednáno. Soud v civilním sporu tedy může vydat rozhodnutí i přes některé nastalé pochybnosti, což v trestním řízení není možné. Ve správním řízení taktéž neplatí tato zásada. Namísto toho je kladen důraz na objektivní pravdu a jako náhrada se použije zásada dobré správy.

- 2) **Řešení otázek právních** – *„Druhé stádium procesu aplikace práva je zaměřeno na právní aspekty problematiky. Spočívá v nalezení právních norem, které budou aplikovány na danou skutkovou podstatu, posouzení jejich otázek platnosti a účinnosti jejich interpretace ve vztahu k dané věci.“*⁵ Touto definicí lze nejlépe popsat druhé stádium aplikace práva. Jde tedy o výklad právních předpisů a zákonů, které se mají použít. Někdy ovšem může nastat situace, kdy není jednoznačné, jaký právní předpis by bylo nejlepší použít, který má přednost před jiným, či může nastat problém s tím, že došlo v průběhu řízení ke změně.

Právě pro tento případ existuje několik pravidel (zásad), která se užívají v obecné rovině pro usnadnění při rozhodování a posuzování

⁵ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-807-3804-541. Strana 187.

právních norem, které se mají aplikovat. Těmto zásadám se říká kolizní pravidla, kterým se budu více věnovat v následující kapitole.

- 3) **Rozhodnutí ve věci** – V posledním stádiu aplikační procesu se vydává rozhodnutí nějakého příslušného orgánu. Rozhoduje se o jeho platnosti a účinnosti, jeho účincích a zamýšlených následcích. V poslední řadě může dojít k napadnutí vydaného rozhodnutí. V trestním a správním řízení je důležité, aby byly dodrženy všechny zásady, jinak může být rozhodnutí napadeno opravnými prostředky. Toto může vést k jeho prohlášení za neplatné či nicotné a k tomu, že zamýšlený důsledek nebude vykonatelný.

2 Zásady aplikace práva

Pod pojmem právní princip (někdy označován také jako právní zásada) se rozumí základ určitého právního institutu, obecných či konkrétních právních odvětví nebo právního řádu jako celku. Význam právního principu je možné chápat v širším pojetí jako např. právo na spravedlivý proces, který prostupuje všemi druhy řízení, nebo v užším pojetí jako např. presumpci správnosti ve správním právu.

Právní principy platí pro všechny adresáty a většinou jim neukládají žádná práva ani povinnosti, což znamená, že mají velkou míru obecnosti. V mnoha literaturách je právní princip přirovnáván k právnímu obyčeji, protože také není nikde přímo pozitivně vyjádřen (napsán), ale je třeba si informace o něm a jeho znění vyvodit, nejlépe z právních publikací s komentářem, z normativních smluv či právních předpisů. Jeho rozdílnost spočívá v tom, že princip vychází ze systému práva, a nikoliv ze zvyklosti jako právní obyčej.

2.1 Dělení právních principů

Právní principy můžeme dělit do předem připravených kategorií. „*Předně je třeba rozlišovat právní **zásady soukromoprávní** (např. zásada rovnosti) a **veřejnoprávní** (např. zásada vázanosti správy zákonem). Systém veřejného práva je charakteristický nadřazeností veřejné moci vůči ostatním subjektům práva. Naopak právu soukromému odpovídá zásadně rovnost subjektů právních vztahů.*“⁶

Dále je můžeme rozdělit na **procesněprávní** a **hmotněprávní zásady**. Procesněprávní zásady upravují postup, pravomoci a působnost orgánů. Všechny zásady ovlivňují proces tvorby veřejnoprávního aktu. Tyto zásady se projeví až ve chvíli, kdy je třeba zapojení orgánů veřejné moci pro dosažení cíle hmotněprávní úpravy. Hmotněprávní úprava předkládá, jak by se adresáti těchto norem měli chovat ve společnosti.

⁶ OPATŘIL, Filip. Zásady soukromého práva [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/icl0us/00177665-514151024.pdf?lang=sk>. Rigorózní práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Podle členění profesora Aleše Gerlocha lze právní principy rozdělit ještě do dvou kategorií: „**Tradiční principy a principy moderního práva** – Mezi tradiční lze zařadit principy, jako jsou *pacta sunt servanda* (smlouvy se mají dodržovat) nebo *neminem laedere* (nikomu neškodit). Tyto principy by měly být přítomné ve všech právních systémech. Mezi principy moderního práva se pak řadí principy typu rovnost před zákonem, neznalost práva neomlouvá, princip legitimního očekávání nebo princip předvídatelnosti práva.“⁷

Další možností, jak rozdělit právní principy, je podle jejich podoby, jak je můžeme nalézt. **Pozitivní právní principy** jsou explicitně (výslovně) uvedeny v daném textu a není třeba je složitě interpretovat. **Implicitní právní akty** nejsou tak přesně vyjádřené jako pozitivní právní principy a svou podobou vytváří dojem předpokladů nebo tvrzení. Posledním z trojice jsou **extrasystémové principy práva**, které nejsou součástí právního systému, avšak lze se jich dovolávat jako pravidel při rozhodování či interpretaci aplikace práva. Jsou obsaženy ve společenských vztazích a pravidlech, které byly přijaty právní naukou či praxí.

Nakonec je můžeme rozdělit na **obecné zásady** (např. zásada dispozitivnosti), **zásady konkrétních odvětví** (např. zásada presumpce neviny v trestním řízení) a **zásady specifické** (např. zásady pro založení firmy).

2.2 Obecné právní zásady

Smysl obecných právních zásad spočívá ve vytváření předpokladů pro pojetí moderního práva, na nichž spočívá systém vytváření, interpretace a následné aplikace práva. Tyto principy vnášejí do práva hodnotová hlediska důležitá pro společnost a společenské vztahy, které byly nějakým způsobem uznány a zaneseny do právního řádu, a stát díky tomu může efektivněji a přesněji vytvářet zákony. Mezi hodnoty, které jsou v našem právním řádu považovány za nejobecnější, patří svoboda člověka, spravedlnost a právní jistota. Tyto a některé další hodnoty byly svým způsobem popsány již římskými

⁷ Právní princip. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vn%C3%AD_princip

právníky. Jejich následovníci je poté rozvinuli, čímž ovlivnili naše chápání a vytváření současného práva, a tak se tyto hodnoty staly součástí našeho právního řádu.

2.2.1 Princip spravedlnosti

Na spravedlnost by v právu mělo být pamatováno vždy. Měla by prostupovat každý právní pramen či řád. Měla by být prvním a zároveň posledním cílem při tvorbě, interpretaci a aplikaci práva. Někdy může být těžké rozlišit, co je v konkrétním případě spravedlivé, proto je její nalézání těžkým a složitým procesem, jenž musí mít pevné podklady, na kterých se společnost shodne a které jsou jí ku prospěchu. Panuje obecný názor, že bez přesvědčení o spravedlnosti není právo právem a bez oboustranné důvěry nemůže právo správně fungovat. Princip spravedlnosti nejlépe vystihují atributy právní jistoty, které naplňuje každý právní stát. Příkladem právní jistoty může být to, že každý, kdo poruší právo, bude spravedlivě souzen nebo že se každý domůže svých práv a tato jeho nabytá práva budou šetřena a chráněna. Nabízí se úvaha, že pokud by neexistoval žádný princip spravedlnosti, nemělo by smysl pořádat soudní řízení, poněvadž smyslem zákonů a soudů je spravedlnost nalézat a vykonávat. Může se však stát, že i při soudním řízení bude princip spravedlnosti porušen, například pokud jsou do projednávaného případu zainteresovány osoby podjaté.

2.2.2 Princip neminem laedere

Tento právní princip znamená nikomu neubližovat či nikoho nepoškozovat. Vychází z římského práva a jeho podstata je zakomponována v každém právním řádu. Ty jej spíše rozvíjí a ustanovují jeho pevné hranice, protože sám o sobě nic konkrétního nevypovídá. Je funkčním pramenem práva.

2.2.3 Princip rovnosti před zákonem

Tato zásada je základním principem demokratického státu. V historickém kontextu se jednalo zejména o rovnost před zákonem a rovnost v právech, později k ní byla přidána i rovnost v důstojnosti. Pramenem této zásady je

Ústavní zákon č. 2. Nejlépe ji definuje článek 1, který obecný princip rovnosti v právech a důstojnosti vymezuje takto: „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní lidská práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“⁸ V článku je tento princip dosti zobecněn.

Tento princip se nejlépe chápe ve dvou rovinách, a to rovnost před zákonem a rovnost v právech. Rovnost před zákonem je chápána jako zásada, že „... *za stejných relevantních podmínek nastanou v posuzovaných případech stejné právní následky.*“⁹ Významem rovnosti v právech je, že každý má rovnost přístupu k právům a že neexistují diskriminační ustanovení, která by bez udání důvodu znemožňovala uplatnit práva či přisuzovala další povinnosti. Nedodržení tohoto principu je v rozporu s ústavou a základní listinou práv a svobod. Například v případě trestního řízení jde o závažné pochybení ze strany státních orgánů, a pokud dojde na podání stížnosti pro porušení zákona k ústavnímu soudu a ten jej uzná, tak se dříve vydané rozhodnutí zruší.

2.2.4 Princip demokratismu a humanismu

Jak již napovídá název, tak zásada demokratismu je též předpokladem demokratického právního státu a je zakotvena v Ústavě České republiky v tomto znění: „*Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.*“¹⁰ Vlastnosti uvedené v této části by se měly prolínat a vzájemně ovlivňovat. Zásada humanismu je obecnou zásadou, avšak je nejvíce viditelná a užívaná v odvětvích trestního práva. Ve svém významu zahrnuje ochranu obětí trestných činů (poškozených), tak i pachatelů těchto trestných činů a zacházení s nimi v procesu trestního řízení i ve výkonu rozhodnutí.

To znamená, že s těmito osobami musí být zacházeno a jednáno lidsky a důstojně, například nesmí být diskriminovány, uráženy, fyzicky napadány a

⁸ Rovnost (právo). *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Rovnost_\(pr%C3%A1vo\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Rovnost_(pr%C3%A1vo))

⁹ VEČEŘA, Miloš. Rovnost jako právní kategorie. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2008, roč. 16, č. 1, s. 5.

¹⁰ Čl. 1 odst. 1 ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

nuceny k doznání, ani nesmí být jinak znehodnocována jejich základní lidská práva. V trestním právu tento princip působí tak, že zakazuje trest smrti a vymezuje hranice toho, co je adekvátní trest za daný trestný čin. V širším smyslu platí i vůči řádným občanům a zahrnuje ochranu demokratických a humanitních společenských hodnot. S těmito dvěma zásadami úzce souvisí i **zásada humanismu trestů**, viz kapitola 2.4.8.

2.2.5 Princip právní jistoty

Jeho smysl spočívá v relativní dlouhodobé stabilitě objektivního práva a stálého dodržování práva subjektivního, a to jak fyzických, tak právnických osob. Stabilita je jen jedním z požadavků a pro to, aby se naplnila celá podstata principu právní jistoty, je třeba jednoznačnosti, jednoty, předvídatelnosti a naplnění legitimního očekávání. Celý tento princip je kladen Ústavou na právní řád a i na jeho aplikaci. Legitimní očekávání a předvídatelnost uvádí, že pokud se někdo spolehne na platné právo, nemůže být zklamán ve svém očekávání. Jinak řečeno, tento princip deklaruje, že chování státních orgánů, o kterém platné právo hovoří, je shodné s praktickým postupem státních orgánů. Tímto se zaručí, že nebude dán prostor pro svévoli státních orgánů.

Z tohoto principu vychází zákaz retroaktivity, který udává, jakou právní normu lze aplikovat na daný příklad. Ústavní soud se k tomuto principu vyjádřil ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 215/94 takto: *„Ke znakům právního státu neoddělitelně patří princip právní jistoty a ochrany důvěry občanů v právo. Tento postup zahrnuje zákaz retroaktivity právních norem, resp. jejich retroaktivního výkladu. Jestliže tedy někdo jedná v důvěře v nějaký zákon, nemá být v této své důvěře zklamán.“*¹¹

Další zmíněné právní zásady se spíše zaměřují na chod při aplikaci či tvorbě práva, než na jeho obsah.

¹¹ Krátce k principu právní jistoty ve světle aktuální judikatury. *Eprávo* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2022 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kratce-k-principu-pravni-jistoty-ve-svetle-aktualni-judikatury-93342.html>

2.2.6 Princip iura novit curia

Princip „soud zná právo“ znamená, že soudu není třeba dokazovat platné právo či věc soudu známou nějak hodnotit, protože příslušnost hodnotit a interpretovat právo v daném případě náleží konečnému rozhodnutí soudu. Pokud si samotný soud není jistý, která právní norma je nejvhodnější, musí provést vlastní znalecké zkoumání. Toto však nevylučuje možnost uplatňovat návrh na právní hodnocení či tak argumentovat v daném řízení. V širší podobě dává princip soudům možnost založit jejich rozhodnutí na právní teorii, která nemusí vycházet z předmětu argumentace účastníků řízení. Různé jurisdikce vyžadují, aby účastníci měli možnost řešit jakékoliv právní otázky, které dříve vznesl sám soud.

Avšak soudy se převážně drží v mezích stanovených písemnostmi a argumentací účastníků řízení. Pokud by nebyla regulována svoboda soudu v soukromém právu, často by docházelo k rozporu s autoritou stran. V trestním právu je svoboda soudu omezena do takové míry, která vychází z právní klasifikace skutečností uvedených v obžalobě.

2.2.7 Princip in dubio pro reo

Tato zásada uvádí, že pokud v nějaké fázi aplikace práva nastanou v průběhu řízení nějaké pochybnosti, které se nepovedlo odstranit, a soud si není jistý rozhodnutím, tak nastane tzv. důkazní nouze a soud by měl předpokládat, že daná strana jednala podle práva a s poctivým úmyslem. Tuto zásadu lze aplikovat jen v případech, kdy jsou nejasnosti v otázkách skutkových. V otázkách právních musí soud vždy nějak rozhodnout, a pokud by se i tak objevily pochybnosti ve výkladu práva, je soud odkázán na zásadu předchozí. Pokud by toto pravidlo soud nedodržel a došlo by k zlovůli, nebyl by dodržen princip spravedlnosti a v trestním právu by došlo k porušení principu presumpce nevin. Porušování zásady by mělo za následek, že vydané rozhodnutí by snadno bylo napadnutelné stížností pro porušení zákona a v případě uznání Ústavním soudem i zrušeno.

V případě neexistence této právní zásady by docházelo k vynášení rozsudků, které by byly dosti pochybné v předmětu právní argumentace a dokazování. V dokazování by se tak vytvořil možný prostor pro jednostrannost,

a tím i pro porušování zásady presumpce neviny. Důsledkem by bylo nespravedlivé odsuzování osob, které daný čin nespáchaly.

2.2.8 Princip ne bis in idem

Pod tímto názvem se doslovně rozumí „ne dvakrát o tomtéž“, a z toho vyplývá, že „...o jedné věci ve vztahu k jedné osobě může být jednáno a finálně rozhodnuto pouze jedenkrát.“¹² V trestním řádu je tato zásada uvedena v § 11, který vymezuje důvody pro nepřípustnost trestního stíhání. Ve správním řízení o přestupku je tato zásada uvedena v § 76, písmeno g) zákona o přestupcích. A konečně ústavně je tato zásada vymezena v článku 40, odstavci 5 Listiny základních práv a svobod v tomto obecnějším znění: „Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.“¹³ V některých případech může s tímto principem nastat aplikační problém.

Právní princip je účinný od chvíle, kdy vydané rozhodnutí nabylo právní moci. Tím je vytvořena zákonná překážka a v takto rozhodnuté věci se již nesmí vést řízení. Existují i výjimky, kdy je přípustné prolomit tuto zásadu a řízení obnovit. Takovou výjimkou je třeba podání mimořádných opravných prostředků, řízení proti uprchlému či vydání souhrnného trestu. O obnově řízení vždy rozhoduje soud.

Příkladem užití této zásady v praxi je rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tz 46/2019: „Rozhodnutím správního orgánu byl obviněný uznán vinným z úmyslného spáchání přestupku ... Následně byl obviněný rozsudkem soudu I. stupně uznán vinným přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí ... Dále byl obviněnému uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel ve výměře 36 měsíců a trest propadnutí věci ... Pravomocný rozsudek soudu I. stupně napadl ministr spravedlnosti stížností pro porušení zákona, kterou podal ve prospěch obviněného. Ve stížnosti namítl

¹² Zásada „ne bis in idem“ pohledem Evropského soudu pro lidská práva a důsledky pro české trestní řízení. *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS GROUP, 2015 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zasada-ne-bis-in-idem-pohledem-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-a-dusledky-pro-ceske-trestni-rizeni>

¹³ Usnesení č. 2/1993 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2012 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#cl40>

porušení zásady ne bis in idem, a že trestní stíhání mělo být v daném případě přerušeno, neboť v době rozhodování soudu I. stupně dosud neuplynula lhůta pro zahájení přezkumného řízení.“¹⁴

Následující právní principy slouží jako kolizní pravidla, která stanoví hierarchii a prioritu právních norem. V teoretické rovině by měly být zákony konstruovány bez vnitřních rozporů, ale to v praxi není možné. Proto existence těchto pravidel má zásadní význam pro lepší a snazší aplikaci právních norem. Zejména v tom, že v případě kolize některých právních norem určí, kterou právní normou se má státní orgán řídit, užít pro dané řízení a kterou bude mít jako oporu pro svou argumentaci a rozhodnutí.

2.2.9 Princip lex superior derogat inferiori

Prvním z kolizních pravidel je princip lex superior derogat inferiori, který znamená, že právní norma vyšší právní síly má přednost či ruší normu menší právní síly. Tato zásada určuje hierarchii právního řádu a právních norem a rozhoduje o tom, jaká právní norma má být aplikována. Nejjednodušším příkladem je, že ústavní zákon má přednost před „obyčejným“ zákonem.

2.2.10 Princip lex specialis derogat generali

Druhá kolizní zásada má doslovný význam „zvláštní zákon ruší obecný“ a říká, že v právní hierarchii má zvláštní nebo též užší právní úprava přednost před obecnou, širší právní úpravou. Obecná úprava se užije jen tam, kde projednávaná věc není upravena zvláštním předpisem. Příkladem užití v praxi je správní řízení o pálení bioodpadu, které se nebude posuzovat podle správního řádu, ale použijí se ustanovení konkrétnějšího (speciálního) zákona o životním prostředí.

¹⁴ Ne bis in idem, nepřípustnost trestního stíhání, přerušování trestního stíhání. Nejvyšší soud [online]. 2018 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Rozhodovacicinnost-Pravnivety,trestnikolegium~Ne_bis_in_idem_nepripustnost_trestniho_stihani_preruseni_trestniho_stihani_11_odst_1_pism_k_tr_r_zakon_c_141_1961_Sb_11_odst_1_pism_m_tr_r_zakon_c_141_1961_Sb_224_odst_1_tr_r_zakon_c_141_1961_Sb_cl_4_odst_1_predpisu_c_209_1992_Sb_sdeleni_federalniho_ministerstva_zahranicnich_veci_Umluva_o_ochrane_lidskych_prav_a_zakladnich_svobod_~?openDocument&lng=CZ

2.2.11 Princip lex posterior derogat priori

Poslední princip znamená, že „pozdější zákon ruší dřívější“, tzn., že právní předpis, který byl schválen později, tak má přednost před dříve schváleným právním předpisem. Z tohoto principu vychází zásada zákazu retroaktivity.

2.3 Právní principy trestního práva

V následujících podkapitolách se pokusím vystihnout všechny právní principy trestního práva hmotného i trestního práva procesního. Mým cílem je jednotlivé zásady vypsát, vysvětlit jejich význam a podrobněji je rozdělit, a tím i přiblížit v jaké části práva se užívají a jak ovlivňují jeho aplikaci. Většina těchto zásad má svůj původ v pramenech vyšší právní síly jako je Ústava České republiky nebo ratifikované mezinárodní smlouvy, které se následně upraví do takové formy, aby se mohly co nejlépe aplikovat v daném právním odvětví.

2.4 Principy (zásady) trestního práva hmotného

Principy trestního práva hmotného jsou obsaženy v zákoně č. 40/2009 Sb. Trestního zákoníku. Nejvíce se promítají do oblasti působnosti tohoto zákona, který stanoví, v jakém rozsahu působí na fyzické a právnické osoby a do jaké míry postihují území státu.

2.4.1 Zásada teritoriality

Tato zásada uvádí, že trestní zákoník se vztahuje na, a jsou podle něj posuzovány, všechny trestné činy, které byly spáchány na území České republiky. Za trestný čin na území republiky se však považuje i takový čin, který byl spáchán zcela nebo jen z části v cizině, avšak porušení či ohrožení mělo nastat na území České republiky. Zjednodušeně řečeno lze zákonem postihnout i jednání, které směřuje vůči chráněným zájmům České republiky i mimo její území. To stejné platí i pro účastenství.

2.4.2 Zásada registrace

*„Trestní zákon se vztahuje na trestné činy spáchané na palubě lodi nebo jiného plavidla, anebo letadla či jiného vzdušného dopravního prostředku, které jsou registrovány v ČR.“*¹⁵ Občas je zaměňován s principem vlajky, ale vlajka je spíše expresivnější projev principu registrace. Pro právní řád je podstatné, kde je daný prostředek registrován, nikoliv to, jakou nese vlajku.

2.4.3 Zásada personality

*„Podle zákona České republiky se posuzuje i trestnost činu, který v cizině spáchal občan České republiky nebo osoba bez státní příslušnosti, která má na jejím území povolen trvalý pobyt.“*¹⁶ Jinak řečeno jde o takový výčet trestných činů, které jsou natolik společensky nebezpečné, že se jejich dodržováním musí občané řídit i v zahraničí. Zjednodušeně tedy lze říci, že pokud občan České republiky spáchá trestný čin v zahraničí, který je v českém trestním zákoníku uznán za trestný, bude trestně odpovědný. Ale pokud by spáchal takový čin, který je podle tamějších zákonů trestný, avšak podle českých zákonů jde o čin beztrestný, nebude osoba odpovědná.

2.4.4 Zásada ochrany a univerzality

Tato zásada dává možnost postihovat trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné zločiny, které jsou obsaženy v hlavě třinácté, a trestné činy proti České republice, cizím státům či mezinárodním organizacím v hlavě deváté trestního zákoníku. Tuto možnost má i v případě, že některého z činů se dopustí osoba, která není občanem České republiky, ani zde nemá povolený pobyt. Princip univerzality říká, že podle trestního zákona lze postihovat i trestné činy spáchané v cizině proti občanu České republiky nebo osobě, která zde má trvalý pobyt, avšak musí být splněna podmínka, že daný čin na území spáchání je trestný nebo toto území nepodléhá žádné trestní pravomoci.

¹⁵ Působnost trestních zákonů. *Ius-wiki* [online]. Praha: Sunnysoft, 2021 [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/trestni-pravo/pfuk/trest/zkouska/otazka-a-4>

¹⁶ Zákon č. 40/2009 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

2.4.5 Subsidiární zásada univerzality

Umožňuje postihovat jednání, která jsou oboustranně trestná. Vztahuje se na osobu pachatele, který je cizincem, byl dopaden na území České republiky a nebude vydán k trestnímu stíhání v jeho domovském státu. Jestliže se pachateli uloží za jeho jednání trest, tak tento trest nesmí být přísnější, než jak stanoví zákon státu, ve kterém byl tento čin spáchán.

2.4.6 Zásada zákonnosti

Tato zásada udává, že pouze trestní zákoník výslovně uvádí, co je považováno za trestný čin, určuje jeho skutkovou podstatu a vymezuje, jaké tresty je možné za tyto činy uložit. Důležitost zásady spočívá v tom, že ustanovuje hranice a zakotvuje možné způsoby jednání, na které se později aplikuje právo, a snaží se vyloučit možnost zneužití trestních zákonů soudem a sjednotit rozhodování soudů.

Tato zásada má nezastupitelnou a významnou váhu v procesu trestního řízení, protože porušení této zásady má za následek neplatnost celého řízení, a tím pádem i zrušení vydaného rozhodnutí, a to i v případě, že je pachatel opravdu vinen. Jde o závažnou procesní vadu, kterou je porušeno právo na spravedlivý proces.

2.4.7 Zásada subsidiarity trestní represe

Zásada subsidiarity trestní represe (též zvaná princip ultima ratio), dává v případě odpovědnosti pachatele možnost uplatnit i jiné právní předpisy a trestní zákony použít až v případě, kdy jiná právní úprava nepostačuje. Zásada umožňuje řešit předmětnou věc před trestním řízením za užití jiných forem řízení, například civilního řízení, pokud to povaha věci dovoluje, a není třeba užít represivních prostředků. Obdobně se k této problematice vyjádřil i Nejvyšší soud v závěru svého rozhodnutí takto: *„Trestní odpovědnost by byla vyloučena pouze v situacích, kdy uplatněním jiného druhu odpovědnosti lze dosáhnout*

splnění všech funkcí vyvození odpovědnosti, tj. splnění cíle reparačního a preventivního, a přitom funkce represivní není v daném případě nezbytná.“¹⁷

2.4.8 Zásada humanismu trestů

Stejně jako zásada zákonnosti upravuje vznik a výkon trestů, ale také nakládání s osobou pachatele v průběhu trestního řízení a s tím spojené úkony. Jelikož trestní právo zasahuje do práv a svobod osob nejvíce, a to i do těch základních, je třeba k pachateli přistupovat a zacházet s ním humánně bez ohledu na závažnost nebo druh jeho provinění. Vytvořený nebo aplikovaný trest by neměl reflektovat nebo jinak představovat utrpení, nelidské nebo jinak ponižující zacházení. Zároveň zakazuje a ruší užití trestu smrti. Zásada vychází z Evropské úmluvy o lidských právech, která se tímto způsobem promítá do českého právního řádu. Zásada se nejčastěji užívá v praxi při změnách nebo vytváření trestů za konkrétní jednání osob. Bez této zásady by existoval prostor pro výše zmíněné zacházení a trestání osob, na které se právní řád vztahuje.

2.5 Principy (zásady) trestního práva procesního

Zásady trestního práva procesního jsou obsaženy v zákoně č. 141/1961 Sb. Trestního řádu. Ovlivňují proces trestního řízení jak v rovině obecné, tak i při zahájení trestního stíhání, ve fázi předvádění a hodnocení důkazů před soudem a při jeho jednání.

2.5.1 Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů

Je považována za jednu z nejdůležitějších zásad trestního práva procesního, proto ji zde uvádím jako první. Je možné o ní mluvit i jako o zásadě na ústavní úrovni. *„Nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon.“¹⁸* Jinak řečeno,

¹⁷ Subsidiarita trestní represe. *Nejvyšší soud* [online]. 2017 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Rozhodovacicinnost~Pravnivety,trestnikolegiu m~Subsidiarita_trestni_represe___12_odst_2_tr_zakoniku~?openDocument&lng=CZ

¹⁸ § 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013

zásada zákonného procesu vyjadřuje výjimku z práva nedotknutelnosti svobody osoby, které zaručuje Ústava.

Zásada má zaručit, že jednání není trestným činem, pokud tak o něm nemluví zákon, a že osoba nemůže být stíhána orgány činnými v trestním řízení jinými způsoby, než jaké jsou uvedeny zákonem.

Způsob, jakým se prokazuje a dohlíží na dodržování zásady zákonného stíhání, je proces jednání se zúčastněnými osobami. Zásada má svůj úděl i v rámci dokazování a provádění důkazů před soudem, protože důkazy zajištěné, shromážděné nebo provedené v rozporu s touto zásadou mohou být napadnutelné či postižitelné nepoužitelností či absolutní neúčinností. Na tuto zásadu navazuje i zásada ne bis in idem.

2.5.2 Zásada hospodárnosti

Zásada hospodárnosti ukládá soudu a dalším orgánům činným v trestním řízení povinnost postupovat co nejhospodárněji, aby náklady vydané na řízení a zatížení všech stran a osob, které se řízení účastní, zůstaly přiměřené. Zároveň tím nesmí být zmařen účel řízení.

Tato zásada sama o sobě nemá takové praktické využití oproti ostatním zásadám. Jak se uplatňuje a v čem je spatřována zásada hospodárnosti, lze vyjádřit v příkladu z praxe, konkrétně v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 31/2011-72: *„Zkrácené přezkumné řízení (§ 98 SŘ) je projevem zásady procesní ekonomie (§ 6 odst. 2 téhož zákona) a jeho účelem je odstranit akt přijatý v rozporu s právními předpisy bez zbytečného zatěžování dotčených osob, nikoliv zjednodušit činnost správním orgánům a připravit dotčené osoby o jejich procesní práva.“*¹⁹ Dalším příkladem z praxe je i rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 1 Azs 12/2003-48, kde se uvádí: *„Je povinností správního orgánu vyzvat k doplnění podání o náležitosti, které procesní předpis dříve nežádal, jeho úkolem však není (a bylo by to i v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení) vyzývat k doplnění nově stanovených náležitostí tam, kde ani absenci původně požadovaných náležitostí již nelze*

¹⁹ Zásada hospodárnosti a procesní ekonomie. Fulsoft [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 1997 - 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.fulsoft.cz/33/zasada-hospodarnosti-a-procesni-ekonomie-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EojYjQNEhXMOY7b1PN9ZgYo/>

zhojit.“²⁰ Z tohoto rozhodnutí si můžeme i odvodit, na co je možné pohlížet jako na porušení zásady. Pokud by došlo k porušení zásady například právě ve fázi dokazování, tak by osoba mohla žádat o náhradu takových výdajů.

2.5.3 Zásada přiměřenosti

Tato zásada ukládá orgánům činným v trestním řízení povinnost šetřit práva všech osob vystupujících v trestním řízení, a to včetně svědků, znalců a poškozených. Jde o to, aby byly vymezeny hranice toho, do jaké míry lze do práv osob zasahovat. Do práv by orgány činné v trestním řízení měly zasahovat jen v nezbytně nutné míře a způsobem, který bude nejvíce dbát na práva těchto osob. Dle trestního řádu je i možné z části od této zásady upustit ve smyslu toho, že lze použít prostředky, které zasahují ve značné míře do práv a svobod osob, pokud nelze jinak dosáhnout sledovaného účelu.

Další podstatou zásady je zohlednění skutečností v daném případě. Jedná se zejména o přihlédnutí k přitěžujícím a polehčujícím okolnostem, trestní minulost a věk spojený s rozumovou a mravní vyspělostí. Nejvíce je třeba brát tuto zásadu v potaz při řízení ve věcech mládeže. Praktickým příkladem této zásady je usnesení 7 Tdo 98/2013 Krajského soudu o ochranném léčení, kdy soud uložil trest ochranného léčení: *„Za stavu, při kterém bylo rozhodnuto o uložení ochranného léčení, se tak stalo, aniž byly splněny podmínky stanovené zákonem pro jeho uložení ... proto z podnětu dovolání obviněného zrušil jak napadené usnesení ... a přikázal Okresnímu soudu ve Svitavách, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.“*²¹ V daném usnesení je projednáván případ, kde došlo k podání dovolání, ve kterém bylo uvedeno, že podmínky, za kterých bylo podateli uloženo ochranné léčení, nebyly dostatečně podloženy a odůvodněny podle zákona. Proto po přezkumu v dané věci odvolací soud rozhodl o zrušení usnesení a vrácení věci soudu prvního stupně k projednání v potřebném rozsahu. Z tohoto praktického příkladu můžeme tedy vyvozovat, že porušení zásady přiměřenosti má za následek zrušení vydaného

²⁰ Zásada hospodárnosti a procesní ekonomie. Fulsoft [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 1997 - 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.fulsoft.cz/33/zasada-hospodarnosti-a-procesni-ekonomie-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EojYjQNEhXMOY7b1PN9ZgYo/>

²¹ 7 Tdo 98/2013. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2022 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/7-tdo-98-2013>

rozhodnutí a je potřeba ve věci znovu jednat a rozhodnout v okruhu, ve kterém podle odvolacího soudu došlo k porušení této zásady.

2.5.4 Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů

Zásada je zakotvena v ustanovení § 2 odst. 7 trestního řádu. Účel této zásady spočívá v prevenci a výchovném účelu. Tím říká, že všechny orgány spolupracují s výchovným působením zájmových sdružení občanů nebo by alespoň měly využít jeho možnosti. V přípravném řízení se spolupráce se zájmovými sdruženími využívá za účelem prevence a zamezení páchání další trestné činnosti či jako záruka takového sdružení občanů při náhradě vazby.

Obsah zásady spočívá v rozšíření možností trestání a dohledu nad dodržováním výkonu trestu. Toto se promítá v případech, kdy je třeba nějaké trestní represe, ale konkrétní jednání nevykazuje takovou závažnost. Nejvíce se uplatní ve věcech mládeže. V poslední řadě tato zásada má být jedna z cest, kterou se společnost podílí na boji s protispolečenskými jevy a na upevňování zákonnosti vlastním všem občanům. Avšak spolupráce je omezena zejména kvůli existenci a většímu zapojení státních organizací, například Probační a mediační agentury. V průběhu změn a novelizací různých právních předpisů, ve kterých je zakotvena, a působením ideologií se stala tato zásada spíše marginální a reliktem minulosti.

2.5.5 Zásada práva na obhajobu

Podle této zásady má každý, proti němuž se vede trestní řízení, právo být v každé fázi řízení řádně a srozumitelně poučen a seznámen se svými možnostmi uplatnění práv na obhajobu tím, že si svého obhájce vybere a pokud si ho nevybere, bude mu přidělen soudem a v některých případech se přihlédne i k možnosti hájit se sám. Orgány činné v trestním řízení musí osobě umožnit uplatnění těchto práv na obhajobu v plném rozsahu.

Právo na obhajobu se skládá ze tří složek obhajoby. První je obhajoba materiální, kterou se rozumí možnost hájit sama sebe prostředky vlastního uvážení. Další je obhajoba formální, pod kterou je obsaženo právo mít obhájce, radit se s ním, a to i v soukromí, bez přítomnosti třetích osob. Zároveň zahrnuje

i právo účastnit se procesních úkonů i prostřednictvím svého obhájce. Poslední složkou je náležitý postup orgánů činných v trestním řízení a možnost používání mateřského jazyka za přítomnosti tlumočníka, protože neexistencí této možnosti by nebylo dodrženo právo obviněného se vyjadřovat k důkazům, a tím by byla tato zásada porušena. Zásada má vazbu na čl. 40 odst. 3 LZPS, která udává, že se má zajistit ochrana práv a zájmů osoby, proti níž se vede trestní řízení, a je komponentem principu spravedlnosti.

2.5.6 Zásada oficiality

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v rámci trestního řízení postupovat z úřední povinnosti (*ex officio*). Zásada jim ukládá postupovat z vlastní iniciativy, nečekat na podnět z vnějšku a konat tak, aby byl naplněn a dosažen účel řízení. Zásada oficiality se nejvíce uplatní v přípravném řízení a nejde o rozpor zásady, pokud orgán může provést určitý úkon pouze na základě podnětu jiného orgánu či subjektu. Obsahem zásady, který není explicitně vypsán, je i ochrana před nečinností, zbytečnými průtahy a urychlení postupu trestního řízení.

2.5.7 Zásada legality

Jde o typickou zásadu kontinentálního právního systému, která v českém ústavním pořádku není explicitně vyjádřena. Obsah zásady „... stanoví státnímu zástupci povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo závazná mezinárodní smlouva nestanoví něco jiného. Výjimkou z této zásady jsou například odklony od trestního řízení, podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání či dočasné odložení zahájení trestního stíhání.“²² Zásada má však i své výjimky, které jsou určeny buď přímo trestním řádem, nebo mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána. Takovou výjimkou jsou případy, které státní zástupce nesmí stíhat (například pokud jde o osoby, které požívají imunit a výsad).

²² Trestní řízení. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD

Jako protiklad vystupuje **zásada oportunity**, která je typickou zásadou angloamerického právního systému a oproti zásadě legality má velmi malé ohraničení diskreční pravomoci. Opravňuje státního zástupce se rozhodnout nestíhat pachatele trestného činu, i když ostatní podmínky pro zahájení trestního stíhání jsou splněny. Může tak učinit z důvodu nedostatku veřejného zájmu nebo neúčelnosti.

2.5.8 Zásada obžalovací

Vymezuje, že zahájit trestní stíhání a následně vést trestní řízení před soudem lze jen na základě návrhu na potrestání nebo obžaloby, které soudu podává a také obhájí státní zástupce, a pouze pro skutek, pro který bylo sděleno obvinění. Zásadou jsou ovlivněna různá stadia trestního řízení, jako je předběžné řízení nebo řízení o opravném prostředku, ale nejvíce dominuje v části hlavního líčení, kdy dochází k vymezení a oddělení rolí stran, stejně jako ke změně práv a povinností.

Obsahem zásady je změna práv obviněného, která zůstávají po celou dobu konání hlavního líčení stejná, a to i v případě, že dojde ke změně právní kvalifikace. Kdyby nebylo této zásady, soudy by si celý proces zjednodušovaly, a tak by docházelo k odsuzování pro jiný trestný čin, než byl uveden v obžalobě. Následující příklad porušení zásady obžalovací je čistě fiktivní.

Porušení zásady obžalovací by nastalo v situaci, kdy by soud vydal rozhodnutí ve věci, které nebylo postaveno na řádné a zákonné obžalobě či obžalobě v dané věci, pro kterou má probíhat řízení, čímž by následně došlo k porušení zásady legality, a tak i práva na spravedlivý proces. Takto vydané rozhodnutí by soud zrušil v plném rozsahu a vrátil státnímu zástupci k přepracování. Nedošlo by k porušení zásady ne bis in idem, protože by se fakticky nejednalo o stejnou věc, zejména v případě řízení o jiném skutku.

2.5.9 Zásada vyhledávací

„Upravuje ji § 2 odst. 5 trestního řádu a lze o ní říci, že je to zásada oficiality promítnuta do otázky dokazování. Orgány činné v trestním řízení zjišťují právně

*relevantní skutečnosti a vyhledávají důkazy o nich ex offio.*²³ Toto v podstatě znamená, že orgány činné v trestním řízení mají povinnost objektivitě dokazování, čímž je myšleno, že musí vyhledávat důkazy samy, a to jak v neprospěch obviněného, tak i v jeho prospěch. Tím se zajišťuje nestrannost orgánů činných v trestním řízení.

Pokud by orgány činné v trestním řízení porušily zásadu vyhledávací tým, že by ignorovaly důkazy v prospěch obviněného, mohla by strana obhajoby namítat, že orgány reflektují svůj subjektivní postoj k obviněnému a jeho případu, a tak by došlo k porušení zásady presumpce neviny a principu spravedlnosti. Obviněný se může na dokazování podílet, pokud bude toto právo chtít využít, ale není to jeho povinností a nesmí k tomu být nucen. Konečnou důkazní povinnost nese policejní orgán spolu se stranou obžaloby. Výjimkou v této zásadě je institut dohody o vině a trestu, kdy obviněný za přítomnosti svého obhájce se státním zástupcem uzavřou dohodu, kde se obviněný dozná k trestu a dojde k vymezení trestu podle podmínek trestního řádu. Tato zásada spolu s dalšími formuje celkovou podobu trestního řízení.

2.5.10 Zásada zjišťování skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti

Tato zásada je někdy také nazývána zásadou materiální pravdy. Společně se zásadou vyhledávací pomáhá zajistit obsah a smysl obecné zásady in dubio pro reo. Ukládá orgánům činným v trestním řízení povinnost postupovat takovým způsobem, aby byl zjištěn skutečný skutkový stav věci a bez jakýchkoliv důvodných pochybností. Příslušné orgány přitom musí postupovat v souladu se svými právy a povinnostmi za spolupráce všech zúčastněných stran.

Podoba trestního řízení musí být tedy upravena tak, aby mohly být zjištěny všechny potřebné okolnosti v souladu se skutečností. Je třeba poukázat i na to, že požadavky na zjišťované skutečnosti se liší podle modelu daného trestního řízení, a tak má zásada význam pouze v souvislosti s dalšími zásadami trestního řízení. Skutkový stav věci musí být zjištěn i v případě, že se obviněný

²³ Zásada vyhledávací. *Iurium wiki* [online]. Praha: Sunnysoft, 2016 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Z%C3%A1sada_vyhled%C3%A1vac%C3%AD

k trestnému činu dozná. Úzce se váže k zásadě vyhledávací a po novelizaci v roce 1993 se stala náhradou za zásadu objektivní pravdy.

2.5.11 Zásada bezprostřednosti a ústnosti

Významnost těchto dvou zásad se váže na řízení před soudem a je pro něj přímo stěžejní. V rámci přípravného řízení se uplatňuje jen zprostředkovaně. Soud je povinen rozhodovat na základě jím provedených důkazů, které mají blízkou souvislost s projednávanou událostí. V přípravném řízení mají důkazy pouze předběžný charakter, protože tyto důkazy budou řádně provedeny v řízení před soudem, pokud bude podán návrh na podání obžaloby.

Zásada ústnosti platí jen u jednání před soudy a uvádí, že důkazy před ním jsou prováděny v ústní formě. Tato zásada se naplňuje čtením jednotlivých důkazů v procesu dokazování. Dále zajišťuje to, že soud nerozhodne o vině a trestu bez konání hlavního líčení jen na základě spisu samotného, ale na základě všech důkazů, které jsou v něm obsaženy. Tím se zajišťuje i právo obhajoby se k důkazům vyjádřit či dokazování doplnit. Formy ústnosti jsou specifikovány v trestním řádu. Úzce souvisí se zásadou veřejnosti a jsou to další prostředky, které podporují princip spravedlnosti.

Zásada je v průběhu řízení aplikována zejména z důvodu dodržení zákonnosti a způsobu, jak se provádí důkazy před soudem. Příkladem porušení zásady by mohlo být provedení důkazu jinou formou, než ukládá zákon. V takovém případě by tento důkaz neměl sloužit jako podklad pro rozhodnutí, a pokud by se tak stalo, soud by rozhodnutí musel zrušit a v dané věci jednat znovu s respektováním výroku odvolacího soudu. To by mohlo mít za následek jiný výrok v rozhodnutí o vině a nevině.

2.5.12 Zásada presumpce nevinoty

Tato zásada má svůj významný základ v Listině základních práv a svobod, konkrétně v článku 40, odstavci 2, který říká, že *„každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím*

*rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.*²⁴ Tuto formu nazýváme pozitivním vymezením. Existuje zde i negativní vymezení uvedené v trestním řádu, dle kterého, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze hledět na osobu, proti níž je vedeno trestní řízení, jako by byla vinna.

Obviněné osobě musí být vina úplně a bezpochybně dokázána. Ze zásady presumpce neviny vychází některé další požadavky, kterých se orgány činné v trestním řízení musí striktně držet. Prvním požadavkem je přiměřenost, která v sobě reflektuje úzkou vazbu se zásadou přiměřenosti. Druhá podmínka ukládá povinnost orgánům činným v trestním řízení dokázat vinu. Obviněný není povinen jakýmkoliv způsobem prokazovat svou nevinu a tato věc spočívá na bedrech obžaloby. S tímto se pojí i nestrannost a nezájatost orgánů činných v trestním řízení vůči obviněnému. I když je subjektivně pevně přesvědčen o vině obviněného, musí objektivně vystupovat v souladu zásady presumpce neviny a být nestranný. Posledním důležitým pravidlem je, že neprokázaná vina má stejnou váhu a význam jako prokázaná nevina. Nelze činit mezi těmito osobami rozdíly, protože z pohledu spravedlnosti je pouze pravděpodobné, že osoba může být pachatelem. Příklad využití zásady presumpce neviny v praxi viz poslední kapitola.

2.5.13 Zásada volného a formálního hodnocení důkazů

Tato zásada je zakotvena v § 2 odstavci 6 trestního řádu, kde je výslovně uvedeno, že „*orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.*“²⁵ Zásada volného hodnocení důkazů ukazuje, že neexistují žádná pravidla, která by udávala váhu jednotlivých důkazů.

V přípravném řízení posouzení hodnoty a síly každého jednoho (individuálního) důkazu spočívá na policejním orgánu, státním zástupci a soudci. Všechny předvedené důkazy musí splňovat kritéria zákonnosti, pravdivosti a věrohodnosti. Musí se vydat odůvodnění, ve kterém jsou příslušné

²⁴ Usnesení č. 2/1993 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#hlava5>

²⁵ Zákon č. 141/1961 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

zodpovědné osoby povinny svá rozhodnutí a posouzení řádně vyložit a zdůvodnit, ve kterém jsou též uvedeny skutečnosti, které jsou dle nich považovány za prokázané, a také jak bylo na základě předvedených důkazů uvažováno a jaké souvislosti v nich byly spatřovány. Takovéto vydané rozhodnutí je možné zkoumat a hodnotit, zda se opírá o důvodná přesvědčení.

Oproti tomu existuje zásada formálního hodnocení důkazů, též někdy známá jako zásada koncentrace řízení, kdy soud může uložit stranám trestního řízení, aby označily důkazy a rozdělily je do kategorií či jiných souvislostí, což musí učinit nejpozději do konce prvního ústního jednání, které se ve věci koná. Navrhování dalších důkazů je možné, jen pokud tato potřeba vyplýne z průběhu řízení a je to potřeba pro splnění účelu řízení.

2.6 Právní principy správního práva

V této části své bakalářské práce se pokusím vyjmenovat ty nejdůležitější principy (zásady) správního řízení a správního trestání, které vychází z právních předpisů vyšší síly (např. Ústava české republiky a Listina základních práv a svobod) nebo z obecných a společných předpisů pro další právní odvětví. Některé právní principy jsou společné a dosti podobné principům trestního práva. Principy jsou buď upravené pro jejich využití ve veřejné správě, nebo jsou vytvořeny přímo pro užívání orgány veřejné správy ve správním řízení či správním trestání. Principy (zásady) správního řízení a trestání postihují činnost správních orgánů v oblasti jejich působnosti a pravomocí. Dále se uplatňují v rámci konání správního řízení v dané věci a v poslední řadě v rámci řízení o správním deliktu.

2.6.1 Zásada zákonnosti

Stejně jako v trestním právu a dalších právních odvětvích zásada zákonnosti taktéž vychází z obecných zásad, které jsou sepsány a vysvětleny v Ústavě české republiky a Listině základních práv a svobod. Své místo má ve správním řádu, zejména kvůli vymezení hranic při působení veřejném a ochraně veřejných zájmů. Určuje tak stanovisko, že správní orgány mohou

jednat a postupovat pouze v rámci svých pravomocí, které jim vymezují zákony, ostatní speciální odvětví právních předpisů a ratifikované mezinárodní smlouvy. V rámci správního řízení působí na správní orgán tím, že vymezuje, jaké zákonné právní prostředky může využít subjekt správního řízení.

Zakotvení této zásady je důležité pro záruku zákonnosti. S tím souvisí i povinnost přiměřeně využívat základní zásady k dosažení účelu řízení. Pokud neexistuje právní úprava, kterou by mohl správní orgán využít, nemůže v tomto případě moc uplatnit. Mohou však nastat i případy, kdy je zásada zákonnosti do určité míry potlačena zásadou jinou, např. zásadou ochrany práv v dobré víře.

2.6.2 Zásada smírného řešení

Zásada je zakotvena v § 5 správního řádu. Její podstatou je, že správní orgán se pokusí o smír, pokud je to v dané situaci možné. Zásada postihuje nejen účastníky řízení a dotčené osoby, ale i správní orgány, které chrání jiné odlišné oblasti veřejného zájmu. V teoretické rovině zní tato zásada poměrně logicky a v některých případech i jednoduše, ale mohou nastat situace, kdy není možné vyřešit případ smírem, protože správní řád má velice široké pole působnosti, a to i přestože speciální právní úprava může některá ustanovení správního řádu měnit či rušit. Typickým a nejběžnějším případem je sporné řízení, zejména řízení o přestupcích.

Zásada je obdobou principu subsidiarity trestní represe v trestním právu. Účel zásady spočívá ve snaze vyřešit některé případy cestou smíru mezi subjekty, pokusit se jim do největší možné míry vyhovět, a tím tak šetřit jejich práva a povinnosti, která by mohla být dotčena v případě konání správního řízení. Zásada nesmí být užita na úkor jiných zásad, například zásady zákonnosti.

2.6.3 Zásada rovnosti stran a nestrannosti

Pro lepší pochopení podstaty této zásady je třeba si prvně vymezit osoby, na které tato zásada dopadá. Podle správního řádu se tyto osoby nazývají osoby dotčené, ale jsou definovány spíše jako osoby, jichž se činnost správního orgánu v daném případě týká.

Naplňování a fungování zásady rovnosti a nestrannosti lze spatřovat již v ústavních základech práva na spravedlivý proces a jedná se o zásady, které jsou důležité pro fungování řádného demokratického právního státu. Pokud by tyto zásady byly jakýmkoliv způsobem v ohrožení, je správní orgán povinen zajistit nezbytná opatření k nápravě takového porušení. Takto je zásada definována přímo právním řádem: *„Dotčené osoby mají při uplatňování svých procesních práv rovné postavení. Správní orgán postupuje vůči dotčeným osobám nestranně a vyžaduje od všech dotčených osob plnění jejich procesních povinností rovnou měrou.“*²⁶ I přesto je třeba do jisté míry respektovat postavení účastníků v řízení, protože některé úkony správního řádu se odkazují přímo na určité postavení účastníka, jejich práva a povinnosti. Důležitost spočívá v reflexi ústavně zakotvených principů zákazu diskriminace, rovnosti osob a nutnosti umožnit osobám uplatňovat svá práva v plné míře.

2.6.4 Zásada proporcionality

Též známá jako zásada přiměřenosti, je obdobou zásady humanismu v trestním právu. Je to ústavně zakotvená a mezinárodně uznávaná zásada, která se využívá při kolizi dvou a více chráněných zájmů při výkonu pravomoci správního orgánu. V rámci správního řízení je správní orgán povinen rozhodovat tak, aby bylo vyhověno návrhům účastníků, ale takové rozhodnutí musí být v přiměřené míře k veřejným zájmům. V řízení o správním deliktu se hledí na míru společenské škodlivosti. Pro zásah do práv výkonem pravomoci správního orgánu jsou stanoveny pravidla a způsob, kdy se může do těchto práv zasahovat.

Dále lze zásadu proporcionality vyjádřit jako složeninu tří dalších dílčích zásad, které obstojí i samostatně. Skládá se tedy ze zákazu zneužití správního uvážení, ochrany dobré víry a nutnosti nalézt nejvhodnější řešení. Stejně jako v právu trestním význam zásady udává, jakým směrem by se rozhodování správního orgánu mělo ubírat, a omezuje, do jaké míry se orgány mohou rozhodovat dle svého uvážení, s čímž souvisí i možné výše trestů a postihů.

²⁶ Zákon č. 500/2004 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>

2.6.5 Zásada písemnosti a ústnosti

Z názvu může vyplývat, že tyto dvě zásady si jsou protichůdné, ale v rámci správního řízení se tyto dvě zásady proplétají. Hlavní podobou správního řízení je písemná forma, pokud to povaha projednávané věci nevyklučuje nebo nestanoví-li zákon jinak. Písemně se provádí i jiné úkony, které správní orgán zajišťuje. K tomu se vztahuje i povinnost správního orgánu vést spis o řízení v dané věci, do kterého se vše zaznamenává a který obsahuje protokoly, přílohy a záznamy, jenž slouží zejména jako důkazní prostředky.

Avšak mohou nastat i případy, kdy se provádí ústní jednání, které stanoví sám správní řád nebo jiný zvláštní zákon. Úkony provedené ústní formou se musí poznamenat do spisu. Ústní jednání je nařízeno buď obligatorně, když tak stanoví zákon, nebo fakultativně, když ho nařídí správní orgán, pokud je to nezbytné pro naplnění účelu a cíle správního řízení či uplatnění práv některého z účastníků. Správní orgán musí vyrozumět účastníky o nařízení ústního jednání nejméně s pětidenním předstihem. Tato lhůta neplatí, pokud by hrozilo nebezpečí z prodlení nebo pokud by se jednalo o účastníka, který se tohoto práva vzdal. O úkonech provedených v ústní formě se sepíše protokol, který je součástí spisu.

2.6.6 Zásada dvoustupňového řízení

Podstatou této zásady je dvojstupňovitost správního řízení nebo řízení o přestupku a v některých případech i více stupňovitost. Zásada je upravena v § 88 a následujících správního řádu a § 96 a následujících zákona o odpovědnosti za přestupky. Jelikož případy, kdy správní orgány posuzují, jsou složité, není možné se zcela vyhnout omylům, nedostatkům či jiným vadám rozhodnutí. Mohou však nastat i případy, kdy proces či rozhodnutí netrpí žádnou vadou, ale účastník jej subjektivně hodnotí jako nepříznivé. Právě proto se existencí této zásady zaručuje zákonnost a spravedlnost procesů a rozhodnutí ve věci, jehož případné nápravy se mohou domáhat účastníci řízení u orgánů nadřízených, za zákonem stanovených podmínek a lhůt.

Zásada se projevuje zejména v rámci odvolacího řízení, kdy je důležitým předpokladem právní jistoty pro účastníky řízení a další subjekty v rámci správního řízení. V praxi dává účastníkům možnost využít řádných či

mimořádných opravných prostředků proti postupu nebo rozhodnutí vydaného správním orgánem. Důvodem je zajištění spravedlnosti, odbornosti, ochrany práv a zájmů účastníků řízení. V případě podání odvolání přezkoumá věc správní orgán nadřízený orgánu, který ve věci rozhodoval. Pokud se účastník správního řízení svého práva na odvolání vzdá nebo vezme své již podané odvolání zpět, nemůže již v této věci podat odvolání znovu. Jako podklad v judikatuře k této zásadě lze uvést postoj Nejvyššího soudu ve svém rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 3820/2009, kde uvedl, že „... ‚dvojinstančnost‘ není obecnou zásadou ... *Právo na spravedlivý proces je podle konstantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva (oproti představě dovolatelky) naplněno tehdy, je-li věc posouzena alespoň v jednom stupni orgánem, který naplňuje požadavek nezávislosti a nestrannosti ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.*“²⁷

Jako praktický příklad této zásady lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2838/2005, ve kterém došlo k porušení zásady tím, že „... *odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně z jiného důvodu, než byl důvod zamítnutí žaloby soudem prvního stupně, aniž by před vydáním potvrzujícího rozsudku seznámil účastníky řízení se svým právním názorem, odlišným od právního názoru soudu prvního stupně, a neumožnil jim se k němu vyjádřit, v podstatě porušil zásadu dvojinstančnosti řízení a ve svých důsledcích zasáhl do práva na spravedlivý proces ve smyslu článků 36 odst. 1 a 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. V případě potvrzujícího rozsudku odvolacího soudu, který byl opřen o jiný důvod, než byl důvod zamítnutí žaloby soudem prvního stupně, se jedná o překvapivé rozhodnutí, které vede k porušení práva účastníka na spravedlivý proces*“²⁸

²⁷ Zásada dvojinstančnosti řízení – vývoj a současný význam v kontextu judikatury nejvyšších soudů ČR. *Eprávo* [online]. EPRAVO.CZ, 2020 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zasada-dvojinstancnosti-rizeni-vyvoj-a-soucasny-vyznam-v-kontextu-judikatury-nejvyssich-soudu-cr-112223.html>

²⁸ K porušení zásady dvojinstančnosti řízení odvolacím soudem. *Profi právo* [online]. ProfiPravo.cz, 2006 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=12&id_article=240511&csum=71488237

2.6.7 Zásada oficiality a dispozičnosti

Stejně jako v trestním řízení či jiných formách řízení jsou dva možné způsoby, jak řízení zahájit. Správní řád jen v některých případech upravuje, jakým způsobem je nutné zahájit řízení – takovým příkladem je sporné řízení, které je podle § 141 odstavce 2 nutné zahájit jen na návrh. Jinak problematika zahájení není více upravena. Zásada dispoziční dává subjektu možnost volby, zda podá návrh na zahájení řízení ve věci, o kterých tak stanoví zákon. Příkladem návrhu může být podání žádosti, kterou se domáhá nějakého svého práva.

Pokud se nezahajuje řízení na základě dispoziční zásady, tak ho zahajuje správní orgán na základě zásady oficiality, tedy z moci úřední. Řízení z moci úřední je třeba v případech, kdy je to nezbytné pro zajištění veřejného zájmu a kdy je nutné ve věci rozhodnout. Řízení se zahajuje tím, že se oznámení o zahájení řízení doručí účastníkovi, a pokud z nějakého důvodu není tento účastník znám, tak postačí, že se takové oznámení doručí jinému z účastníků řízení. Předpokladem pro zahájení řízení je doručení písemnosti účastníkovi, ale jsou i konkrétní případy, kdy se užije ústního prohlášení. Takovým příkladem je třeba řízení na místě.

Podmínkou zahájení jakékoliv formy řízení je neexistence jakékoliv zákonné překážky. Hodnota této zásady spočívá v tom, že je nutné splnit určité podmínky k tomu, aby bylo možno zahájit řízení a nedocházelo tak k řízením, která jsou protizákonná, nebo jim brání jiná překážka. Je to další forma záruky zákonnosti a postupu s ohledem na ostatní zásady správního řízení. Praktický příklad viz kapitola čtvrtá.

2.6.8 Zásada ochrany práv nabytých v dobré víře

Tato zásada nemá svou specifickou definici a musíme si ji odvodit z judikatury. Nejvyšší správní soud se k této zásadě vyjádřil v jednom svých rozsudků takto: *„Pod pojmem dobrá víra je nutno chápat objektivně posuzované vědomí jedince o souladu jednání s právem. Jinými slovy, dobrá víra jako nezaviněná nevědomost chrání jedince, který se zřetelem ke všem okolnostem*

*nevěděl a ani nemohl vědět, že určitý stav je v rozporu s právem.*²⁹ Tuto zásadu si musíme rozdělit na dvě části, a to na ochranu dobré víry a na ochranu práv nabytých v dobré víře. Ochrana dobré víry spočívá v přesvědčení adresátů, že jim vznikla nějaká subjektivní práva, ale podle práva tomu tak není.

Příkladem může být zdánlivá právní moc rozhodnutí, kdy dochází k uplatňování práv účastníky, kterým bylo až na jednoho z nich doručeno rozhodnutí. Jeden z účastníků tak rozhodnutí ještě neobdržel a ostatní mezitím již mohli začít uplatňovat svá práva plynoucí z rozhodnutí, i když ještě nenabylo právní moci.

Oproti tomu ochrana práv nabytých v dobré víře spočívá v tom, že účastníkovi řízení vznikla subjektivní práva plynoucí například z rozhodnutí nebo přímo ze zákona. Ve správním právu platí presumpce správnosti veřejnoprávních aktů, kdy i rozhodnutí, které má nějaké vady, je považováno za správně účinné do doby jeho změny nebo zrušení. Pokud by tedy mělo dojít změnou či zrušením rozhodnutí nadřízeným orgánem k narušení práv subjektu, která uplatnil v dobré víře, užije se ustanovení v § 94 odstavce 4 správního řádu, kde je psáno: *„Jestliže po zahájení přezkumného řízení správní orgán dojde k závěru, že ačkoli rozhodnutí bylo vydáno v rozporu s právním předpisem, byla by újma, která by jeho zrušením nebo změnou vznikla některému účastníkovi, který nabyl práva z rozhodnutí v dobré víře, ve zjevném nepoměru k újmě, která vznikla jinému účastníkovi nebo veřejnému zájmu, řízení se zastaví.*³⁰ Předpokladem pro takovéto rozhodnutí v přezkumném řízení je šetření práv nabytých v dobré víře.

2.6.9 Zásada materiální pravdy a volného hodnocení důkazů

Tyto dvě zásady spolu úzce souvisí a jejich podstata je podobná stejnojmenným zásadám v právu trestním, ale jsou tu i určité rozdíly. Zásada materiální pravdy rovněž spočívá v povinnosti správního orgánu postupovat tak, aby byl bez jakýchkoliv pochybností zjištěn skutečný stav věci, a to vše

²⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 1 As 94/2011–102. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 10. 3. 2016].

³⁰ Zákon č. 500/2004 Sb.: Přezkumné řízení §94 odst. 4 . *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500#cast2>

v rozsahu nezbytném k dosažení účelu řízení. V klasické formě řízení leží tíha dokazování na správním orgánu, který také může připustit, aby si podklady pro rozhodnutí opatřil sám účastník. Avšak v situaci sporného řízení tíha dokazování přechází na účastníky řízení a správní orgán může provést i jiné důkazy, pokud důkazy provedené účastníky nepostačí ke zjištění skutečného stavu věci. Odchyldkou je situace, kdy správní orgán vydává příkaz na místě, protože v tomto typu řízení je zásada materiální pravdy spatřována v tom, že správní orgán uzná zjištěné skutečnosti za dostatečné a že jsou uznány účastníkem. Příkladem takového příkazu je pokuta.

Zásada volného hodnocení důkazů je totožná jako v trestním právu, tedy platí, že správní orgán shromážděné a provedené důkazy hodnotí dle svého uvážení, zaznamenává jejich souvislosti a bere na vědomí i nové skutečnosti, které vyšly najevo v průběhu řízení. Způsob a důvod ohodnocení důkazu musí být podrobně popsán v odůvodňovací části rozhodnutí. Praktický příklad viz kapitola čtvrtá.

2.7 Některé rozdílnosti a podobnosti principů správního a trestního práva

V této kapitole se pokusím vystihnout některé rozdílnosti právních principů uplatňovaných ve správním a trestním právu. Pro účely této práce jsem si vybral tato dvě odvětví zejména proto, že se jedná o dvě největší odvětví v českém právu, a také proto, že, jak je již z předchozího textu patrné, si je spousta zásad mezi těmito dvěma odvětvími podobných, ať už jen v názvu, nebo většinou i v podobnosti jejich smyslu či znění. Tento fakt souvisí s tím, že spousta principů (zásad) trestního a správního práva vychází z obecných právních principů zakotvených v Ústavě, Listině základních práv a svobod a v ratifikovaných mezinárodních smlouvách, které se promítly do českého právního řádu. Z toho vyplývá, že ač se každé z těchto odvětví primárně zaměřuje na odlišné věci, zejména pokud se budeme držet v obecné rovině, tak při bližším rozboru právních úprav těchto odvětví lze pozorovat značné podobnosti, a to i v souvislosti právních principů.

Pro nastínění rozdílů a podobností tomu nejlépe odpovídají některé definice. Pro správní právo jsem si vybral definici, která říká, že správní právo je „... soubor veřejnoprávních norem hmotněprávní, procesní a organizační povahy, které upravují organizaci, činnost a procesní postupy veřejné správy, tj. státní správy, samosprávy i ostatní veřejné správy.“³¹ Vedle toho trestněprávní odvětví lze definovat jako „... systém právních norem regulujících vznik, změnu a zánik trestněprávních vztahů, jejichž prostřednictvím sleduje stát veřejnoprávní a subsidiární ochranu individuálních a celospolečenských zájmů a vztahů před společensky nejškodlivějšími a nejzávažnějšími útoky pachatelů.“³² Z definic je na první pohled patrná rozdílnost již v zaměření těchto odvětví.

Na druhou stranu, existující podobnosti jsou promítnuty i v právních principech, zejména co se týče základních zásad, jako je zásada zákonnosti, oficiality, materiální pravdy atd. Co se týče rozdílností v zásadách, tak zásady správního práva se zaměřují především na ochranu práv subjektů a veřejných zájmů, z čehož vyplývá i možnost využití nástrojů správního řádu či jiných speciálních předpisů správními orgány. Svým způsobem můžeme i říci, že zásahy do práv a svobod ve správním právu nejsou “tak závažné” jako v případě trestního práva, kdy je osobě omezena svoboda, ale toto je jen a pouze můj subjektivní pohled. Příkladem rozdílnosti zásad je třeba zásada bezprostřednosti a ústnosti v trestním právu a oproti tomu zásada písemnosti a ústnosti ve správním právu. Dalším příkladem by mohla být zásada dobré správy nebo služby veřejnosti.³³

³¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-382-9. Strana 19, 38.

³² KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. Strana 7.

³³ ROMANOVÁ, Markéta. *Některé rozdíly mezi správním právem trestním a trestním právem* [online]. Olomouc, 2011 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g9e3rx/00118872-935943508.pdf>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

2.8 Prameny právních principů

Problematika pramenů právních principů je velice rozsáhlá a komplikovaná. V rámci této práce se pokusím držet v obecné rovině a přiblížit tak možné prameny právních principů.

Právní principy se v historii nejvíce objevovaly v podobě práva přirozeného, které bylo nepsané, věčné a vycházelo převážně ze sledovaného účelu věci. Sloužily spíše jako regule chování, což bychom mohli pozorovat i dnes, kdy zásady ukládají povinnosti subjektům řízení nebo udávají směr a podmínky, jak řízení konat a postupovat v něm. První psané a více používané právní principy se v kontinentálním právu začaly objevovat již v římském právu, například zásada *pacta sunt servanda*. Tím se začaly formovat první hranice, ve kterých se mohli soudci pohybovat při své činnosti. V této souvislosti bychom mohli mluvit o prvních pozitivisticky vymezených principech práva. S vývojem práva se přidávaly další zásady, které se nejvíce promítly a došly svému prvnímu rozmachu v době konstitucionalismu. V dnešním právním řádu se nachází spousta zásad, které mají společný znak v podobě pozitivistického vymezení, díky kterému mají svou institucionální oporu v některém z právních předpisů. Pro lepší právně pozitivistické vymezení a pochopení kritérií, která by se dala považovat za obecné hledisko dělení pramenů právních principů, bych rád zmínil definici Ota Weinbergerova, podle kterého právní principy:

- a) *„mohou být obsahem platných právních principů*
- b) *se stávají platným právním vyjádřením v precedentech (tam, kde právní řád jako pramen práva s precedenty počítá)*
- c) *lze odvodit abstrahováním ze souboru předpisů, resp. precedentů*
- d) *jsou vytvořeny soudcem na základě jeho právotvorné kompetence“* ³⁴

Díky této definici si můžeme přesněji určit taxativní výčet možných formálních pramenů právních principů. Jako první mezi ně tedy lze zařadit právní normy, ve kterých jsou právní principy formulovány takovým způsobem,

³⁴ Tryzna J., *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*, strana 195.

že ponechávají příslušnému orgánu jistou míru interpretace a uvážení nadanou zásadou, a jsou děleny podle právní hierarchie.

Druhým takovým zdrojem je judikatura soudů, ve které se různé principy promítají tak, že jsou součástí rozhodnutí soudu, kde se jedná o jejich dodržení a interpretaci, například v rámci opravného řízení. Výsledkem je judikatura soudu, kde je podrobně odůvodněno, co ve věci spatřuje a proč užil takovéto interpretace. Svým způsobem judikáty soudů pomáhají vytvářet pomyslné hranice a předpoklady či návody pro rozhodnutí ve stejných věcech.

Předposledním zdrojem je činnost vědecké práce v oblasti práva, avšak podle výše vypsané definice a teorie ve výčtu chybí. Právní věda má pro interpretaci (právní myšlení) a aplikaci práva velmi zásadní význam, protože tím do značné míry ovlivňuje fungování právního řádu a poznávání právních principů, a tím působí i na aplikační praxi. Z logiky a podstaty fungování práva vyplývá, že působení je oboustranné, protože právní věda se inspiruje z již existujících právních norem a zejména ze závěrů obsažených v judikatuře soudů. Její činnost je velmi důležitá až nezastupitelná při vymezení zdroje právních principů, určení jejich charakteru a vystihnutí jejich podstaty.

Posledním pramenem právních principů jsou zdroje přirozeného práva, které vychází například z morálky, víry a lidské přirozenosti.

Aby mohly být některé principy označeny za právní, je třeba, aby byly splněny podmínky a také byly vyjádřeny v některém z uznaných pramenů práva. Z toho následně vyplývá jejich závaznost. Toto pravidlo platí zejména pro orgány, které mají v kompetenci právo pouze nalézat, protože musí své rozhodnutí opřít o nějakou uznanou právní normu. Avšak je třeba mít na paměti, že právní systém je velmi složitý a vzájemně propletený soubor různého obsahu, a tak může nastat situace, že v určitém případě není znění ústavní nebo právní normy jednoznačné a její podstata nevyplývá přímo z předepsaného textu. Proto se v procesu rozhodování uplatňují i další faktory jako soudcovské uvážení, dobré mravy či obecné zájmy právní společnosti. Těchto faktorů spolu s již platným právním řádem a dalšími prameny práva využívá orgán, kterému přísluší právo vytvářet.

3 Některé metody argumentace a interpretace při aplikaci práva

V této kapitole bych se rád zaměřil na právní argumentaci a interpretaci práva spolu s jejich metodami a přístupy. Právní argumentace a interpretace je neoddělitelnou součástí práva, ve které se promítají jak právní normy, tak i právní principy, které zde hrají velmi význačnou roli. Právní věda je v této oblasti velice obsáhlá a obsahuje spoustu různorodých argumentačních a interpretačních modelů, které podle jejího výkladu nejlépe popisují praktickou právní argumentaci. Je důležité tuto právní argumentaci sledovat a podrobovat rozboru i v případech, kdy se od tohoto modelu odchyluje. Největším problémem argumentace a interpretace při jejich přenášení do praxe z jiných, většinou již nějakým způsobem uznaných a kladně hodnocených způsobů je fakt, že bývají zpravidla demonstrovány na vybraných příkladech, o kterých se má za to, že užití daného modelu je správné a použitelné. Problémem tohoto přístupu je, že v praxi se objevují i takové praktické příklady, které při určitém způsobu argumentace danému modelu neodpovídají. Pod pojmem právní argumentace se skrývá soubor postupů, kterými *„... jsou uváděny důvody podporující užití zvolených právních pravidel při rozhodování, důvody pro výsledky výkladu právních pravidel a důvody pro jejich použití na posuzovaný skutkový stav.“*³⁵

Důležité je právní odůvodnění daného názoru, které je obsaženo ve výroku rozhodnutí, a jeho dílčí prvky, o které se taková argumentace opírá. Právě díky těmto jednotlivým dílčím prvkům se posuzuje správnost či nesprávnost daného právního názoru. Druhým zásadním hlediskem věci, kterou se posuzuje, je pravdivost a nepravdivost (platnost či neplatnost) dané argumentace ve vztahu k tomu, čeho se týkají, protože je tímto může činit platnými nebo neplatnými v daném kontextu věci, a také to, zda odpovídá nebo neodpovídá skutečností. Zjednodušeně tedy můžeme říci, že argumentace a interpretace se liší v závislosti na druhu předkládané věci, na způsobu pohledu a výkladu.

³⁵ Tryzna J., *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*, strana 71.

V mnoha případech je právní povinností řádně odůvodnit a mít argumentační oporu v daném právním názoru. Pokud předkládaný právní názor trpí nějakým z výše uvedených nedostatků, tak je podroben kritice a může dojít i k situaci, kdy neobstojí a nebude uznán za platný či pravdivý. Komplexnost (úplnost) a rozsah argumentace se může lišit a většinou se také liší jednak v tom, jak jsem již zmínil výše, o jaký případ jde, a jednak v tom, který subjekt či orgán argumentaci překládá (soud, advokát či správní orgán). Právě díky všem komponentům metod právní argumentace se utváří jeden z postupů aplikace práva, který spolu s jinými dalšími postupy utváří konečný výsledek rozhodnutí.

Dalším význačným problémem, který je s argumentací spojen, je fakt týkající se možnosti určení přípustné a nepřípustné metody právní argumentace. Pro lepší pochopení a určení si musíme znovu vymezit kritéria, která představují pravidla různé povahy se závislostí na tom, jaký cíl je sledován. Tato vyjmenovaná kritéria „... mohou být zaměřena na dosažení souhlasu těch, jimž je argumentace určena, s jejím výsledkem, mohou být založena na formálních pravidlech odvozování, mohou se soustředit na proceduru dosažení určitého řešení atd.“³⁶ Správnost a nesprávnost argumentace je značně proměnlivá a závislá na kritériích zvolených pro její posuzování a také na povaze projednávané věci a cílů, kterých se má dosáhnout.

Z těchto kritérií následně vychází pravidla dvojí povahy. Stejně jako u právních principů mohou být tato pravidla explicitně ustanovena v právním řádu nebo mohou mít tzv. povahu metaprávní. Metaprávní pravidla jsou pravidla o pravidlech, která nebudou výslovně obsažena v právním řádu, protože stojí mimo něj. Může se jednat třeba o pravidla běžného lidského chování či jednání.³⁷

³⁶ Tryzna J., *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*, strana 73.

³⁷ Základy právní argumentace. *Ius wiki* [online]. Praha: Sunnyssoft, 2021 [cit. 2022-03-01].

Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/teorie-prava/pfuk/teorka/zkouska/otazka-48>

Tryzna J., *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*

3.1 Vybrané metody právní argumentace

Dále bych v této kapitole představil některé vybrané metody právní argumentace. První metodou je **přístup logický**, který je základem pro správnost argumentace s ohledem na to, že je třeba prokázání rozhodujících faktů a také platnosti užitého pravidla. Určení platnosti pravidla se odvíjí od toho, zda je součástí systému práva a zda je jeho interpretace obsahově přijatelná. Východiskem tohoto přístupu je tradiční logika, která se snaží podřadit zjištěné skutečnosti pod obecné pravidlo, a důležitým faktorem jsou premise (předpoklady), ze kterých vychází výsledné rozhodnutí. Správnost a platnost takového rozhodnutí je závislá na správnosti odvození, nikoliv na správnosti premis. Chápání takovéto právní argumentace vychází z předpokladu, že výsledek musí být odvozen od obecného pravidla, které se později vztahuje na všechny stejné případy, a že obdobné případy budou vyřešeny stejným výsledkem.

Avšak logikou lze ne vždy zajistit přijetí řešení, takže pokud dojde k situaci, kdy výsledek je nepřijatelný, v tu chvíli je chyba na základě volby užitých premis, protože jejich obsah nelze logicky odvodit. Logický přístup je schopen nám pomoci s tím, zda rozhodnutí vyplývá z daných předpokladů. Výběr kritérií logického přístupu právní argumentace úzce souvisí s vytvořením logicky správných závěrů a nikoliv těch závěrů, které jsou pozitivně hodnoceny z hlediska účelnosti, spravedlnosti atd.

Druhým přístupem je **přístup rétorický**. Tento přístup zdůrazňuje odlišné prvky právní argumentace tím způsobem, že využívá základní pravidla, ale přiznává jim jinou významnost. Oba přístupy si jsou podobné, vzájemně se prolínají a jejich rozdílnost spočívá zejména ve výběru kritérií pravidel jako argumentů rozhodovacího procesu. Přístup rétorický dává větší důraz na obsah argumentů a lépe se orientuje v určování obsahu vybraných pravidel, což je další odlišností.

3.2 Vybrané metody právní interpretace

Vedle právní argumentace je další významnou oblastí interpretace práva. Problematikou je zde znovu vztah mezi normotvorbou a aplikačním procesem. Interpretace je zde důležitým faktorem, protože zákonodárcem vydaná norma nemůže postihnout a regulovat všechny možné případy, takže nastalá situace, subsumovaná pod určité pravidlo, někdy neodpovídá skutečnosti. Stejně jako argumentace má interpretace práva své metody (přístupy).

Metody interpretace se standardně dělí na dva druhy, a to standardní metody, do kterých se řadí metoda systematického a logického výkladu a metoda jazyková, a nadstandardní, kam patří výklad historický, teleologický a komparativní. V první řadě se klade důraz na standardní metody interpretace. V případě sporného ustanovení se užije interpretace za použití obecných právních principů, hodnot či nadstandardních metod. Mohlo by působit, že tyto metody se užívají jen v krajních případech, které nebylo možné řešit jinak, v dnešní době jsou však tyto metody užívány standardně, a to i v případech, kde standardní výklad poskytl odpověď na řešený problém.

4 Praktické příklady užití právních principů při aplikaci práva

V poslední kapitole své práce se pokusím poukázat na důležitost právních principů v průběhu řízení a také na to, jakou váhu mohou mít a mají právní principy v procesu aplikace práva. Jako první příklad jsem si vybral judikát (rozhodnutí) Ústavního soudu.

V tomto případě mělo mezi stěžovatelem a podnikatelem (který později v trestním řízení vystupuje jako poškozený) dojít k uzavření kupní smlouvy o nemovitosti v hodnotě kupní částky 650 000,- Kč. Tuto částku měl stěžovatel podle smlouvy převzít ještě před podpisem smlouvy, která ale byla později prohlášena za absolutně neplatnou, a proto se podnikatel domáhal vrácení dané částky 650 000,- Kč. Stěžovatel tvrdil, že tuto částku nikdy nepřevzal. V civilním řízení se jednalo ohledně nejasností dané kupní smlouvy a rozhodnutím okresního soudu znělo, že stěžovatel má danou částku vrátit i s příslušenstvím a také podnikateli uhradit náklady na řízení. Později byl stěžovatel uznán vinným z trestného činu poškození věřitele podle § 256 (nyní § 222) odst. 1 písm. a), odst. 3 trestního zákoníku. Spolu s ním byla uznána vinnou i stěžovatelka. Proti vydanému rozsudku okresního soudu stěžovatelé podali odvolání ke krajskému soudu, který jej zamítl jako nedůvodné. V návaznosti stěžovatelé podali ústavní stížnost. Jako důvody ústavní stížnosti uváděli, že předchozí soudy nesprávně hodnotily výsledky dokazování a přehlédli klíčové argumenty. Stěžovatelé uvedli i svou výpověď z předchozích řízení u soudu.

V souvislosti s tímto případem bych se chtěl zaměřit na fakt, který se shoduje s tématem této práce, tedy na ten, který stěžovatelé uvedli jako poslední – jedná se o fakt, že již soud prvního stupně připustil pochybnost o existenci závazku k podnikateli a v této souvislosti mají stěžovatelé za to, že došlo k porušení základních zásad, zejména zásady vyhledávací a zásady materiální pravdy ve smyslu ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu. Ústavní soud je oprávněn ke zrušení již vydaných rozhodnutí zejména v případě porušení zásady volného hodnocení důkazů, zásady oficiality a zásady vyhledávací.

Dále při přezkumu rozhodnutí je Ústavní soud povolán k tomu, zda při prověřování věci v rámci trestního procesu nedošlo k porušení zásady presumpce neviny ve smyslu článku 40 odst. 2 Listiny ve srovnání s § 2 odstavce 2 trestního řádu. S tím souvisí i princip *in dubio pro reo*, podle kterého musí být obžalovanému prokázána vina bez rozumných pochybností. Pokud by takovéto pochybnosti existovaly, musejí být vyloženy v prospěch obžalovaného. V projednávané věci se totiž nikdy nepodařilo rozptýlit nejasnosti v souvislosti se sjednanými skutečnostmi, zejména co jimi bylo skutečně sledováno. Tento fakt byl podložen i shodným tvrzením stěžovatelů. Po prostudování všech vyžádaných materiálů, se ústavní soud přiklonil k tomu, že všechny provedené důkazy byly hodnoceny obecnými soudy příliš jednostranně v neprospěch stěžovatelů. Tento závěr se opírá o fakt, že obecné soudy vůbec nepřihlédly k podstatným námitkám obhajoby či skutečnostem, které zjevně vyplývají ze spisového materiálu nebo jsou zmíněny pouze formálně a nenaplnují potřebný rozsah pro zjištění skutkového stavu (zásady materiální pravdy) ustanoveného v § 2 odstavci 5 trestního řádu a které jsou zároveň popisovány takovým způsobem, že došlo k vytržení z jejich objektivního kontextu a porušení již zmíněné zásady dle stejného paragrafu v odstavci 6. Ústavní soud ze zjištěných faktů došel k závěru, že z postupu obecných soudů v průběhu tohoto trestního řízení vzniká celkový dojem, že se nechtěly dostat do jakýchkoliv rozporů s rozhodnutím civilního soudu. Je třeba zdůraznit, že orgány činné v trestním řízení mají povinnost posuzovat předběžné otázky samostatně, ale ani toto není závazkem pro jakékoliv posuzování viny obviněného. Z tohoto můžeme odvodit, že tato argumentace byla pokládána za usvědčující důkaz, avšak tento výklad je chybný, protože v trestním řízení neplatí vůči písemným prohlášením předpoklad správnosti. Obecné soudy totiž musí vzít v potaz a náležitě objasnit všechny objektivní skutečnosti, za kterých byla kupní smlouva podepsána. V závěru odůvodnění ústavní soud uvádí, že v projednávané věci se obecné soudy dopustily rozporu principů *in dubio pro reo* tím, že označily verzi stěžovatelů za nepříznivou, a to i přes provedené důkazy „*Ve věci tudíž došlo k porušení zásady presumpce neviny ve smyslu článku 40 odst. 2 Listiny (srov. § 2 odst. 2 tr. řádu), neboť vzniklé pochybnosti bylo třeba vyložit ve prospěch stěžovatelů. Obecné soudy s náležitou pečlivostí nehodnotily*

obhajobu stěžovatelů a jejich postup tudíž neodpovídal zásadám uvedeným v ust. § 2 odst. 5, odst. 6 tr. řádu, resp. § 125 odst. 1 věta druhá tr. řádu, čímž došlo k porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces dle článku 36 odst. 1 Listiny a práva být stíhán jen zákonným způsobem dle článku 8 odst. 2 Listiny.“³⁸

Jak z předchozího vyplývá, byly porušeny důležité zásady trestního řízení, tudíž všechna vydaná rozhodnutí trpěla procesními vadami, které je činily vadnými, proto se ústavní soud dle § 82 odstavce 1 a 3 písmene a) zákona o Ústavním soudu rozhodl napadená rozhodnutí zrušit. To znamená, že i kdyby stěžovatelé byli vinni z výše uvedeného trestného činu, tak porušení zásady presumpce neviny a z toho vyplývajícího principu *in dubio pro reo*, je vážné porušení ústavních a trestních zákonů, jež má za následek úplné zproštění obžaloby, které vychází z platných procesních principů. Z procesních předpisů vyplývá, že v dokazování nesmí existovat žádné rozumné pochybnosti o vině obžalovaného, a pokud takové rozumné pochybnosti existují, je soud povinen je vyložit ve prospěch obviněného.

Druhý praktický příklad se týká správního soudního řízení, kde figuruje zásada oficiality a dispozičnosti a dvouinstančního řízení dle správního řádu.

V případě se jedná o žalobu podanou na Městský úřad, Odbor stavební a životního prostředí v Mikulově. Této žalobě předcházelo podání dopisu k již zmíněnému městskému úřadu kvůli ochraně před nezákonným zásahem vlastníka nemovitosti, která zasahovala svými rozměry na pozemek žalobce. O tomto problému se vedl spor i s bývalým vlastníkem nemovitosti, který strhl společnou zeď obou nemovitostí, čímž odkryl vstup do nemovitosti žalobce, a následně na to vystavěl zeď novou, jejíž přesah byl větší než původně. Tím se bývalý vlastník dopustil rozporu s vydaným stavebním povolením. Tuto skutečnost však neuvedl v projektové dokumentaci. Takže fakticky odstranil stavbu a nově vzniklou skutečnost nenahlásil. Dále došlo k několika

³⁸ K zásadě presumpce neviny a k dokazování v trestním řízení. *ASPI* [online]. Brno: Wolters Kluwer, 2009 [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/159269/1/2?vtextu=z%C3%A1sada%20mater%C3%A1ln%C3%AD%20pravdy#lema0>

upozorněním a vypracování nové stavební dokumentace. I přesto všechno se bývalý vlastník nemovitosti nedržel nové stavební dokumentace a stavebního povolení.

Žalobce znovu informoval žalovaný městský úřad o porušení podmínek výše zmíněné dokumentace dopisem. Žalovaný městský úřad se však podáními nezabýval i přesto, že odporovala vydané dokumentaci, a následně ji i zlegalizoval tím, že vydal na stavbu kolaudační souhlas. V této návaznosti městský úřad vydal usnesení o zastavení řízení o odstranění výše zmíněné stavby. Toto usnesení však městský úřad poznamenal jen do spisu – nevyrozuměl o něm žalobce, a tím mu nedal možnost uplatnit vůči usnesení opravný prostředek. Tento stav nějakou dobu trval a gradoval. Až jednoho dne žalobce vyzval žalovaný městský úřad k zahájení řízení o odstranění stavby z důvodu ohrožení majetku třetích osob. Městský úřad však argumentoval tím, že na straně vlastníka nemovitosti neshledal žádná pochybení a stavba je řádně zkolaudována, a tak řízení o odstranění stavby zastavil. Za pravdu dal městskému úřadu i jeho nadřízený orgán Krajský úřad Jihomoravského kraje. Následně podal žalobce žalobu na Krajský úřad Jihomoravského kraje, kde argumentoval obdobně jako v žalobě proti městskému úřadu. Tuto žalobu Krajský soud v Brně zamítnul. V reakci na to žalobce podal kasační stížnost proti tomuto rozsudku, kterou Nejvyšší správní soud zamítl jako nedůvodnou s tímto odůvodněním: „... sdělí-li správní orgán podateli, že usnesení o zrušení svého úkonu nevydává, nezasahuje do žádného jeho práva či povinnosti, ... stěžovatel se cítí dotčen na svých právech především tím, že stavební úřad (Městský úřad v Mikulově) nezačal z jeho podnětu řízení o odstranění stavby ... K něčemu takovému by ovšem úřad nebyl povinen ani v důsledku deklarace, že napadené sdělení žalovaného ... je nezákonné ... Stejně tak, pokud by stavební úřad dospěl k závěru o potřebě takové řízení zahájit, mohl by tak učinit, aniž by žalovaný svá sdělení formálně odstranil.“³⁹

Z uvedeného vyjádření Nejvyššího správního soudu lze vyvodit, že existence sdělení nemá žádný vliv na povinnost zahájit řízení a že neexistuje žádná příčinná souvislost mezi napadeným sdělením a tvrzením o ohrožení

³⁹ 30 A 14/2016 - 60. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010 - 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/ksbr/30-a-14-2016-60>

majetku třetích osob. Z těchto důvodů soud rozhodl o žalobě jako nedůvodné. V tomto případě hrála roli zásada dispoziční a zásada oficiality. Zásada oficiality porušena nebyla, ale v případě jejího porušení by měla obdobný dopad na průběh a výsledek správního řízení jako zásada dispoziční.

Zásada dispoziční byla v tomto případě narušena tím, že sdělení byla podána v nedostatečném odůvodnění podle zákona, a tak nevznikla povinnost správnímu orgánu se tímto sdělením zabývat. To stejné platí i o žalobě podané na žalovaný městský úřad. Právě v tomto bodě lze spatřovat dopad na průběh a výsledek správního řízení. Žaloba byla zamítnuta jako nedůvodná, protože nebyl dán zákonný důvod pro její podání. I v případě, že by bylo vydáno rozhodnutí ve prospěch či neprospěch žalobce, došlo by ke zrušení takového rozhodnutí kvůli nezákonnosti podané žaloby.

Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl čtenáři přiblížit právní principy, které se používají v průběhu procesu aplikace práva, a tím i v teoretické rovině přiblížit proces samotný. První část práce je věnována právě procesu aplikace práva, která má neznalému čtenáři pomoci se alespoň v základní teoretické rovině v této oblasti zorientovat, zejména v tom, že aplikační proces se skládá ze tří stádií. První z nich je zjišťování skutkového stavu věci, kde se uplatní například zásada vyhledávací, zásada oficiality a volného hodnocení důkazů. Ve druhé fázi se zodpovídají právní otázky a promítne se zde například zásada zákonnosti, kolizní pravidla či zásada iura novit curia. Poslední fáze je vydání rozhodnutí, kde se uplatní například zásada dvojinstančnosti řízení.

Hlavní a nejdůležitější část práce se nachází ve druhé a čtvrté kapitole, které spolu souvisí. Právě ve druhé kapitole je čtenáři představen výčet jednotlivých právních principů s významem jejich znění, funkcí a u některých vybraných i s praktickým příkladem ve formě judikátu, ve kterém daná zásada hraje roli. Zmíněná kritéria je třeba nastínit pro větší přehlednost a následnou možnost činit z nich nějaké závěry a zjištění. Prvním zjištěním, které stojí za zmínku je velká komplexnost a provázanost právních principů obecných s jednotlivými odvětvími práva, a to jak v rovině teoretické, tak praktické. Provázanost lze spatřovat v tom, že spousta zásad těchto dvou právních odvětví vychází v nějakém kontextu ze zásad obecných a vzájemně se doplňují.

Druhé zjištění, které je v kontextu práce mnohem důležitější, je to, jakou váhu a vliv mají na řízení a proces aplikace práva zásady samy o sobě. Lze tedy odvodit, že zásady jako zásada zákonnosti, presumpce nevinny či proporcionality mají na řízení nejzávažnější dopad, protože zajišťují spravedlivý proces a jejich porušení má za následek neplatnost a zrušení vydaného rozhodnutí a obžaloby v plném rozsahu, bez ohledu na vinu. Jako další jsou zásady, které nemají až takový závažný dopad a jejich porušení lze nějakým způsobem opravit. Takovými zásadami jsou třeba zásada přiměřenosti nebo zásada volného hodnocení důkazů, ve kterých sice dojde ke zrušení vadného rozhodnutí, ale lze ve věci jednat znovu a vadu odstranit. Poslední skupinou

jsou zásady, které samy o sobě mají malý význam v trestním řízení a spíše dávají podpůrné nástroje nebo regulaci v určitých oblastech. Jako příklad takovýchto zásad lze uvést zásadu spolupráce se zájmovými sdruženími občanů a zásadu hospodárnosti. Z uvedeného se může zdát, že některé zásady jsou zbytečné a nepříliš využitelné. Dle mého zjištění a názoru tomu tak není a téměř každá zásada má své větší či menší opodstatnění v určitých případech, už jen z důvodu toho, že každý případ je něčím unikátní. Posledním zjištěním z druhé kapitoly, které stojí za zmínku a čtenáři pomůže si lépe zmíněné zásady utřídit, je další možnost dělení a vnímání některých vlastností zásad. Jak je již výše zmíněno, tak některé zásady ovlivňují samotný proces aplikace práva například zásada zákonnosti či dvoustupňového řízení, ale jsou tu také zásady jejichž význam a vliv je spíše v oblasti interpretace práva jako takového. Takovým příkladem může být zásada proporcionality. Poslední skupinou jsou zásady, které jsou spíše jakýmsi předpokladem pro aplikaci práva. Z toho vyplývá, že této skupiny spadají zásady trestního práva hmotného.

Ve třetí kapitole je čtenáři představena další důležitá část, která souvisí s právními principy. Tím je argumentace a interpretace spolu s jejich metodami, díky kterým lze pak lépe pochopit některá rozhodnutí soudů, jaké porušení zásady v daném případě soud spatřoval, jak si situaci v souvislosti se zásadou interpretoval a jakými argumenty ji odůvodnil. Dle mého je tato část důležitá pro lepší orientaci v judikátech a chápání jejich výroků.

V poslední kapitole je čtenáři předložen názorný příklad dvou judikátů správního i trestního práva, kde je konkrétní příklad popsán a dále je u něj vyložena argumentace rozhodnutí soudu ve spojení s vybranými zásadami a jejich následkem na rozhodnutí řízení.

Závěrem bych ještě chtěl dodat, že přínos této práce nejvíce spatřuji v rovině osobní, kdy získané informace a poznatky pro mě byly v mnoha směrech přínosné. Dále v čem by tato práce mohla být přínosná je, že sepsané poznatky poskytnou jiný pohled na tuto problematiku či budou někomu podkladem pro jeho vlastní práci. Psaní této práce mi dalo možnost většího exkurzu do problematiky právních principů, se kterými jsem byl do dnešní doby obeznámen jen na základní úrovni, dále jsem získal i rozšíření znalostí v oblasti

aplikačního procesu práva, argumentace a interpretace. Vědomosti, znalosti a informace získané při práci s materiály a psaní této práce, bych rád dále rozvíjel a také využil ve svém dalším studiu či v profesním životě.

Seznam použité literatury

Monografie

BRUNA, Eduard. *Otázky právního procesu*. Praha: Leges, 2010, 208 s. Teoretik. ISBN 978-80-87212-40-0.

FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. ISBN 978-80-7478-750-8.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-807-3804-541

HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1.

HORZINKOVÁ, Eva a Vladimír NOVOTNÝ. *Správní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, 398 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-365-0.

HORZINKOVÁ, Eva a Zdeněk FIALA. *Správní právo hmotné: obecná část*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019, 224 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-353-7.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. Strana 7.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-382-9. Strana 19, 38.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7.

TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Praha: Auditorium, 2010. Studie (Auditorium). ISBN 978-808-7284-018.

Zákonná úprava

30 A 14/2016 - 60. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010 - 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/ksbr/30-a-14-2016-60>

5 A 193/2014 - 63. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010 - 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/msph/5-a-193-2014-63>

7 Tdo 98/2013. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2022 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/7-tdo-98-2013>

K zásadě presumpce nevinny a k dokazování v trestním řízení. *ASPI* [online]. Brno: Wolters Kluwer, 2009 [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/159269/1/2?vtextu=z%C3%A1sada%20materi%C3%A1ln%C3%AD%20pravdy#lema0>

Ne bis in idem, nepřipustnost trestního stíhání, přerušení trestního stíhání. *Nejvyšší soud* [online]. 2018 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Rozhodovacicinnost~Pravnivety,trestnikolegium~Ne_bis_in_idem__nepripustnost_trestniho_stihani__preruseni_trestniho_stihani____11_odst_1_pism_k_tr_r_zakon_c_141_1961_Sb____11_odst_1_pism_m_tr_r_zakon_c_141_1961_Sb____224_odst_1_tr_r_zakon_c_141_1961_Sb____cl_4_odst_1_predpisu_c_209_1992_Sb____sdeleni_federalniho_ministerstva_zahranicnich_veci____Umluva_o_ochrane_lidskych_prav_a_zakladnich_svobod_~?openDocument&lng=CZ

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 1 As 94/2011 – 102. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 10. 3. 2016].

Subsidiarita trestní represe. *Nejvyšší soud* [online]. 2017 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Rozhodovacicinnost~Pravnivety,trestnikolegium~Subsidiarita_trestni_represe____12_odst_2_tr_zakoniku~?openDocument&lng=CZ

Usnesení č. 2/1993 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2012 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#cl40>

Usnesení č. 2/1993 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#hlava5>

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.: Ústava České republiky. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2012 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>

Zákon č. 141/1961 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Zákon č. 250/2016 Sb.: Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-250>

Zákon č. 40/2009 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zákon č. 500/2004 Sb.: Přezkumné řízení §94 odst. 4 . *Zákony pro lidi* [online]. Praha: AION CS, 2010 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500#cast2>

Webové stránky a elektronické zdroje

§ 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním Komentář. 7. vydání. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C.H. Beck. 2013 Aplikace práva státními orgány. *Miras* [online]. Miras CZ., 2000 - 2021 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.miras.cz/seminarky/pravo-5-aplikace-prava.php>

Aplikace práva. *Iurium wiki* [online]. Media wiki, 2020 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Aplikace_pr%C3%A1va

BARNETOVÁ, Sandra. *Dokazování v trestním řízení se zaměřením na zásadu vyhledávací, zásadu presumpce neviny a materiální pravdy* [online]. Brno, 2020 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/o8g80/DP_Barnetova.pdf. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.

BARTÁK, Igor. *Aplikace práva* [online]. Brno, 2016 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/f69gh/Bakalarska_prace-_Aplikace_prava_.pdf. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Doc. JUDr. Jaromír Harvánek, CSc.

BÖHMOVÁ, Kateřina. *POROVNÁNÍ PRINCIPŮ A INSTITUTŮ KANONICKÉHO A ČESKÉHO TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO* [online]. Plzeň, 2014 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/20095/1/Diplomova%20prace.pdf>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Prof. JUDr. Antonín Hrdina, DrSc.

GRITZBACH, Jan. *Princip rovnosti v právu* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/wc31m/Princip_rovnosti_v_pravu.pdf. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

GRULICH, Aleš. Komentář: Zásada subsidiarity trestní represe. *Právní prostor* [online]. ATLAS GROUP, 2014, 04.08.2014 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-zasada-subsidiarity-trestni-represe>

GŘIVNA, Tomáš. Zásada rychlosti by neměla převážet nad ostatními zásadami trestního řízení. *Eprávo* [online]. EPRAVO.CZ, 2015 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/zasada-rychlosti-by-nemela-prevazit-nad-ostatnimi-zasadami-trestniho-rizeni-99963.html>

HALAMOVÁ, Martina. *Úloha soudce v přípravném trestním řízení* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/e71vr2/>. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D.

Hlavní zásady dokazování v trestním řízení. *Eprávo* [online]. EPRAVO.CZ, 2015 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/hlavni-zasady-dokazovani-v-trestnim-řízení-95913.html>

JUROSZKOVÁ, Nikola. *Základní zásady správního trestání* [online]. Brno, 2019 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/a9l89/DP_Juroszkova_2019_FIN.pdf. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Hloucha, Ph.D.

K porušení zásady dvojinstančnosti řízení odvolacím soudem. *Profi právo* [online]. ProfiPravo.cz, 2006 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=12&id_article=240511&csum=71488237

Kolísni pravidla. *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. Media wiki, 2010 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Kolisl%C3%AD_pravidla

Kolizní pravidla. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kolizn%C3%AD_pravidla

Krátce k principu právní jistoty ve světle aktuální judikatury. *Eprávo* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2022 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kratce-k-principu-pravni-jistoty-ve-svetle-aktualni-judikatury-93342.html>

LYSÁK, Jiří. *Trestněprávní a trestně procesní nástroje uplatňování principu „ultima ratio“ v praktickém postupu Policie ČR* [online]. Brno, 2012 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/urvk4/Bakalarka_prace_-_J._Lysak.pdf. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.

MULÁK, Jiří. Portál Články Je zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů stále základní zásadou trestního řízení? Je zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů stále základní zásadou trestního řízení?. *Právní prostor* [online]. ATLAS GROUP, 2020 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/je-zasada-spoluprace-se-zajmovymi-sdruzenimi-obcanu-stale-zakladni-zasadou-trestniho-řízení>

OPATŘIL, Filip. *Zásady soukromého práva* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/icl0us/00177665-514151024.pdf?lang=sk>. Rigorózní práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Personalita práva. *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. Media wiki, 2010 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Personalita_pr%C3%A1va

Právní jistota. *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. Media wiki, 2006 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Pr%C3%A1vn%C3%AD_jistota

Právní jistota. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2022 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vn%C3%AD_jistota

Právní princip. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vn%C3%AD_princip

Právní princip. *Iurium wiki* [online]. Praha: Sunnyssoft, 2019 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Pr%C3%A1vn%C3%AD_princip

Právní princip. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vn%C3%AD_princip

Právní principy v soudobém právu. *Ius wiki* [online]. Praha: Sunnyssoft, 2021 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/teorie-prava/pfuk/teorka/zkouska/otazka-11>

Právo na obhajobu. *Eprávo* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2018 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/pravo-na-obhajobu-107031.html>

Princip rovnosti a zákaz diskriminace, uplatnění v rozhodování Ústavního soudu. *Ius wiki* [online]. Sunnyssoft, 2021 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/ustavni-pravo/pfuk/ustavko/zkouska/otazka-38>

Působnost trestních zákonů. *Ius-wiki* [online]. Praha: Sunnyssoft, 2021 [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/trestni-pravo/pfuk/trest/zkouska/otazka-a-4>

ROMANOVÁ, Markéta. *Některé rozdíly mezi správním právem trestním a trestním právem* [online]. Olomouc, 2011 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g9e3rx/00118872-935943508.pdf>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci

Rovnost (právo). *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2022 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Rovnost_\(pr%C3%A1vo\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Rovnost_(pr%C3%A1vo))

Sporné řízení. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sporn%C3%A9_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD

Spravedlnost a právní jistota. *Ius wiki* [online]. Sunnysoft, 2021 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/teorie-prava/pfuk/teorka/zkouska/otazka-66>

Správní řád. *Businessinfo* [online]. Czech Trade, 2022 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/spravni-rad-ppbi/2/>

Trestní právo. *Iurium wiki* [online]. Media wiki, 2016 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: http://wiki.iurium.cz/w/Trestn%C3%AD_pr%C3%A1vo#Z.C3.A1sady_trestn.C3.ADho_pr.C3.A1va

Trestní řízení. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD

VYKOUKAL, Petr. *Stadia aplikačního procesu* [online]. Brno, 2012 [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/vx87u/BP_Stadia_aplikacniho_procesu.pdf. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Doc. JUDr. Jaromír Harvánek, CSc.

Základy právní argumentace. *Ius wiki* [online]. Praha: Sunnysoft, 2021 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/teorie-prava/pfuk/teorka/zkouska/otazka-48>

Zásada „ne bis in idem“ pohledem Evropského soudu pro lidská práva a důsledky pro české trestní řízení. *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS GROUP, 2015 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zasada-ne-bis-in-idem-pohledem-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-a-dusledky-pro-ceske-trestni-izeni>

Zásada dvojinstančnosti řízení – vývoj a současný význam v kontextu judikatury nejvyšších soudů ČR. *Eprávo* [online]. EPRAVO.CZ, 2020 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zasada-dvojinstancnosti-izeni-vyvoj-a-soucasny-vyznam-v-kontextu-judikatury-nejvyssich-soudu-cr-112223.html>

Zásada hospodárnosti a procesní ekonomie. *Fulsoft* [online]. Praha: Verlag Dashöfer, 1997 - 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.fulsoft.cz/33/zasada-hospodarnosti-a-procesni-ekonomie-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUH4EojYjQNEhXMOY7b1PN9ZgYo/>

Zásada práva na obhajobu obviněného. *Iurium wiki* [online]. Media wiki, 2020 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Z%C3%A1sada_pr%C3%A1va_na_obhajobu_obvin%C4%9Bn%C3%A9ho

Zásada vyhledávací. *Iurium wiki* [online]. Praha: Sunnysoft, 2016 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Z%C3%A1sada_vyhled%C3%A1vac%C3%AD

Zásady soukromého práva [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/icl0us/00177665-514151024.pdf?lang=sk>. Rigorózní práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta.

ZEJDOVÁ, Martina. *Základní principy správního trestání* [online]. Jihlava, 2011 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://is.ambis.cz/th/gq1bh/BP_-_Zakladni_principy_spravniho_trestani.pdf. Bakalářská práce. Bankovní institut vysoká škola Praha. Vedoucí práce Ing. Bc. Ludmila Hábová, LL.M.

Zjišťování obsahu cizího práva a předmět znaleckého oboru právní vztahy k cizině. *Eprávo* [online]. Praha: EPRAVO.CZ, 2017 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zjistovani-obsahu-ciziho-prava-a-predmet-znaleckeho-oboru-pravni-vztahy-k-cizine-106189.html?mail>